

PRILOZI ZA DEMISTIFIKACIJU ČETNIČKE POBUNE U SRBU 27. SRPNJA 1941. (1)

Četničko poratno viđenje pobune

Citati iz knjige *Draža Mihajlović Memorial book*, Chicago, SAD, 1981. (izdanie povodom tridesete godišnjice Dražine smrti 1946.-1976. - prijevod s engleskog jezika)

Evo što o četničkoj pobuni u Hrvatskoj kaže Mane Ribar u članku Mile Pešuta "Historijska uloga Srba iz Like, Kordunia i Banije u borbi za opstanak, 1941.-1945."

"Za razjašnjenje (srpskog ustanka 1941.) važno je spomenuti ime Dane Stanislavljevića-Cicvare i razjasniti njegovu ulogu u ustanku. Iscrpno izvješće o tim zbivanjima u Gračacu dao je Danin prijatelj Mane Ribar koji je, u to vrijeme, bio u Gračacu i sudjelovao u ustanku."

On piše:

"Došao sam u Gračac 1939. kao komandir u policijsku postaju i tu sam sreto Danu. Bio je poznat nama svima. Rođen je u selu Dolići kod Gračaca 1917. god. Služio je vojsku u planinarskoj diviziji u Ljubljani... Bio je veliki protivnik ustaša. Gdje bi se god on pojavio na nekoj priredbi ili plesu ustaše bi bježali od njega kao Turci od Kraljevića Marka..."

"Dana 10. travnja 1941. kod je proglašena Hrvatska država, iste večeri Dane je došao u našu policijsku postaju u Gračacu da se rasپita o tome što učiniti jer se ovo zlo ne smije prihvati bez borbe. Zaključili smo da sačekamo do subote 12. travnja i vidimo što će se dogadati. Dane je bio nestripljiv. Već 11. travnja on je zapovijedao kolonom koja je prevozila stoku napuštenu od vojnika u polačenju raspadajuće jugoslavenske vojske koja je također imala i nešto oružja. Obavijestili smo vlasnike stoke da dođu i preuzmu svoju stoku. Poslijepodne 12. travnja oko 15:00 sati (žandarmijski poručnik) Dušan Drakulić izišao je iz bolnice i došao u našu postaju. Sazvali smo sastanak viđenijih građana s četničkom organizacijom. Sastanku su nazočili Dane Stanislavljević - Cicvara, Mile Stojislavljević - Crnić, Jovo Djekić, Milan Uzelac i Nikica Stanislavljević predsjednik kotara.

Na ovome sastanku mi smo zaključili da ni pod koju cijenu ne ćemo dozvoliti uspostavu hrvatske vlasti, da četnici trebaju preuzeti kontrolu i da se odmah treba uspostaviti četničko zapovjedništvo. Danu smo jednoglasno izabrali za zapovjednika.

Istog dana on je postavio patrole od nekoliko ljudi na željezničku stanicu u Gračacu. Kad se on pojavi ustaše i domobrani su se razbježali na sve strane.

U noći 13. na 14. u 2 sata ujutro Dane je došao meni u postaju s Jovom Đekićem. Dao sam im oružje, municiju, uniforme i ostale potrepštine

koje su razdijelili ljudima. Odmah iz tog novaformirana postrojba je krenula u Gračac gdje su bili okupljeni ustaše i Talijani. Od toga momenta Dane i njegovi četnici su postali zaštitnici srpskih sela lociranih oko Velebita...

Ovim možemo s pravom reći da je Dane Stanislavljević - Cicvara prvi zapovjednik prve četničke jedinice u organizaciji Draža Mihajlovića isključujući one koji su došli s Dražom na Ravnu Goru. Znajući da ovaj dogodaj i druge lokalne pobune na drugim mjestima, dogodile su se mnogo ranije od 27. srpnja, pa se tako može vidjeti kako se lako može manipulirati važnim dogadjajima i na taj način dati nekorektan pristup čitavim zbivanjima. Istina je da je 27. srpnja bio masovni pokret dvaju ličkih kotara koji su ušli u bitku protiv hrvatske vojske s velikim uspjehom u prvoj tijednu... Četnici su bili vojno uspješno vodeni i prilično dobro naoružani. Četnicima je zapovijedao Pajica Omčikus." (str. 181 i 182.)

Svjedok četničke pobune

Hrvat Marko Ivezić

O kakvoj pobuni se radilo u Gračacu opisao je očeviđac Marko Ivezić (Mrkan) rodom iz Štikade kod Gračaca u knjizi Lijepa naša Hrvatska, vlastita naklada, Zagreb, 2008.

"... već su 12/13.04.1941. u samom Gračacu (četnici) pobili desetak katolika te krenuli na pohod čišćenja katoličkog pučanstva od Gračaca do Raduča, od Metka do Bilaja i od Knina pa do Gospića kako bi imali čisto srpsko područje. bila je to i moja prva prognanička noć. Pobjegli smo od četnika i njihovog etničkog čišćenja. Taj dan neću nikad zaboraviti. Bilo je to prvi put da napuštam moju kuću i moram prespavati noć izvan nje. To tragično saznanje me šokiralo. Bio sam dijete, 14-godišnjak koji je morao postati čovjek. Misliti kao čovjek, boriti se za svoj život kao odrastao čovjek. Postao sam žrtva nekih tvrdoglavaca, buntovnika, krvnika, jednom riječju, posao sam žrtva svega, pa i samoga sebe.

Prva ustanička puška pukla je na Štikačkom mostu, u selu Štikadi, općina Gračac 13.04.1941. Tijekom te večere došla je neka vojna kolona svinja nama do tada nepoznata. Talijanska vojska stala je baš kod mosta u Štikadi jer su se bojali da je možda most miniran. Odlučili su da će sutra pregledati most i onda krenut dalje. No, tijekom noći četnici su zapucali na Talijane i njihove postrojbe su se sukobile sa četnicima. Otvorila se tu žestoka vatrica, čak je ispaljena jedna topovska granata. Na tom mjestu poginuo je samo jedan Talijan (a ne tri kao što piše dr. Đuro Zatezalo) i kopan je na samom mjestu pogibije, na brdu Lončarevu pokraj jedne kamenite ploče. No, ono što je točno napisao dr. Zatezalo jest da je poginuo

jedan četnik - Stevo Krivokuća i jedan mornar - Slovenac. (str. 15.)

"...Pale su ovde prve žrtve katolika Hrvata koje su pobili naši susjadi četnici. Drug Đuro Zatezalo nije, iz same njemu znanih razloga, objavio točne datume pogibije tih prvih žrtava od četničke ruke i time je prešutio pokolj nad Hrvatima katolicima.

Drug Zatezalo, urednik knjige 'Gračac' ne iznosi točne datume za dolje navedene katolike pogubljene od strane četnika. Njegovo pogrešno tumačenje je da su pogubljeni u selu Kokrimi u augustu (kolovozu) 1941. god. i da su ih ubili pročetnički elementi (str. 974).

Točan datum koji je utvrđen putem iskaza obitelji i svjedoka je: 13.04.1941.

Dragičević, Ilije, Perica, Hrvat, rođen 1886. god. po zanimanju cestar, ubijen 13.04.1941. u Gračacu;

Dragičević, Perice, Perica, Hrvat, rođen 1922. god., po zanimanju zemljoradnik, 13.04.1941. u Gračacu; Dragičević, Ilije, Nikola, Hrvat, rođen 1895. god., po zanimanju zemljoradnik, ubijen 13.04.1941. u Gračacu;

Dragičević, Nikole, Dane, Hrvat, rođen 1923. god., po zanimanju zemljoradnik, ubijen 13.04.1941. u Gračacu;

Dragičević, Nikole, Mile, Hrvat, rođen 1927. god. po zanimanju učenik, ubijen 13.04.1941. u Gračacu

Istog dana, u okolini Gračaca, ubijena su i četiri vojnika katolika koji su se vraćali kući iz Knina poslije raspada vojske Kraljevine Jugoslavije. Došli su nesretnici do Gračaca gdje su ih dočekali naoružani i organizirani četnici. jedan od njih četvorice je Tomići (Jure) Joso, rođen 1898., Hrvat.

Potpričao je to Mate Krpan (Barovin) iz Ričica koji je s njima putovao, no nije tako skončao jer ga je spasio jedan četnik koji je s njim služio vojsku.

Četvero djece Tomićića još i danas živi i kao žive svjedoci čekaju svoga oca da im dode iz rezerve iz Knina.

Na tom terenu i u cijeloj Lici, do formalno proglašenog partizanskog Dana ustanka 27.07.1941. poginulo je stotine civila na obje strane. O tome nitko ništa ne piše, kao da se ništa nije dogodilo. Ko da se nije ubijalo. A skoro svi civili ubijeni su prije takozvanog 'partizanskog ustanka'.

Štikada je najveće krvoproljeće imala 02.08.1941.

Gračac je i inače mjesto o kojemu bi se moglo i moralno više pisati i govoriti."

U uvjetima u kojima globalni vojni obračun između Zapada - Istoka - i Kine više nije moguć, i u kojima borba za nova tržišta postaje „biti ili ne biti“ razvijenih gospodarstava - svi odnosi polako uviru u ostvarenje gospodarskih interesa. Geopolitika i geopolitika ostaju tako samo temelj i osnova, ali meritum postaju gospodarski interesi.

Takav nadasve uvjerljiv, ali isto tako i (ne)sretni spoj geopolitike i ekonomije dobro je uočljiv na priloženom zemljovidu - on je dojmljiviji od svakog opisa, ali podrazumijeva uvažavanje prostorne kulture kao jednog od bitnih čimbenika za razumijevanje suvremenog svijeta.

1 - a) **Temeljni geopolitički okvir.** Prostor Ruske Federacije koji se zbog političkih razloga mora tretirati kao dio Heartlanda („srce zemlje“) kao geosstrateška tvrdava svijeta), ali s ogromom da je ipak riječ samo o političkom Heartlandu (p.H.), dok je pravi geosstrateški Heartland lociran istočnije od Urala, Vrata naroda i Kaspijskog jezera.

b) zapadna i južna granica političkog Heartlanda najvećim dijelom u izravnom dodiru s NATO paktom.

2 - a) Iran kao mogući ili navodni (?) izvor nove rakete ugroze, kojom bi se moglo dovesti u opasnost i Izrael i dio Europe/Sredozemlja. Ta je činjenica neobično opasna jer mora biti jasno da će Iran kad-tad (i to relativno brzo) doći do vlastitog nuklearnog oružja.

b) ako bi se istinski radilo o opasnosti rakete ugroze s iranskog teritorija - onda uz pretpostavku da su mještani lansiraju projektili negdje u središtu Irana (što je za Iran geopolitički najpovoljnija) - putanje bi projektila dovoljnog dometa zahvaćale čitavu južnu Europu pa sve do uključno Finske, dakle, projektili moraju prelaziti preko teritorija i Turske (član NATO-a) i preko Ruske Federacije što ni NATO, a niti Ruska Federacija ne bi mogli dozvoliti. A to jasno govori da američki proturaketni štit lociran u Češkoj i Poljskoj očito nije geopolitički posve smislen, odnosno da on - osim protuiranske - možda ima i neku drugu svrhu i to očito u kontekstu geopolitičkih odnosa između Zapada i Istoka.

c) R - zbog moguće iranske ugroze SAD nastoje u Poljskoj i Češkoj uspostaviti antiraketni sustav, iako se izbor lokacije ne čini geosstrateški posve logičnim, jer za takav sustav postoje i povoljnije lokacije (Turska, Izrael)

d) predložene antiraketne instalacije u Češkoj i Poljskom uzrokom su prijetnji Ruske Federacije da će u Kalinjingradskoj oblasti (K) smjestiti svoje taktičke raketne, na što

e) P - Poljska/SAD odgovaraju mogućom lokacijom raketeta Patriot uz poljsko-bjelorusku granicu. A sve to onda stvara novu klimu nesigurnosti u Europi i to ne negdje na njezinim rubovima, nego upravo u Mitteleuropi, a to je samo srce Europe.

3 - a) - (1) - **Gubitničke zemlje.** Da bi imali što kompletniji uvid u današnje političke/geopolitičke/gospodarske prilike u Europi nužno je najprije apsolvirati pitanje gubitničkih zemalja - a tu je na prvoj mjestu Rusija. Ona

PRILOG ZA DEMISTIFIKACIJU ČETNIČKE POBUNE U SRBU 27. SRPNJA 1941. (2)

Četnički obračuni

Svjedočenje Hrvata Marka Ivezica
nastavljamo iz prošlog broja

Žandarmerijski narednik Drakulić podijelio je 200 pušaka Srbima četnicima koji su njima počeli cistku ličke doline od Gračaca do Gospića već 12.04.1941., kada je ubijeno deset katolika u samom Gračacu.

str. 125.

Pravoslavci (četnici i komunisti) su se okupili na tržnici u subotu kada je i bio tržni dan, no ne zbog trgovine nego zbog planiranja i organizacije progona Hrvata.

Hrvatski katolici toga dana 12.04.1941. krenuli su u Gračac na tržnicu, ali i da vide što se događa u gradu. Je li se što promjenilo u općini, jer rodila se jedna nova država o kojoj su Hrvati sanjali stoljećima? Kad su došli do mesta, tamo je već bila grupa naoružanih civila i vojnika Jugoslavenske mornarice kojima je na čelu bio kapetan bojnog broda Mirko Pleiweiss (Slovenac). Postavljen je već i puškomitrailjer. Komandir žandarmerijske stanice Dušan Drakula, četnik i član partije, već je hrvatskim pravoslavcima, pobunjenicima ili jednostavno rečeno četnicima podijelio oko 200 pušaka. Gračac je već bio na nogama - nisu pustili Hrvate da prijeđu most i dođu do žandarmerije.

Zašto su Srbi uzeli oružje? Da se zaštite? A od koga su se trebali štititi, pitam ja Vas? Zar samo zato što su Hrvati dobili svoju domovinu? Pa nije u Hrvatskoj bilo ustaša kad su Srbi uzeli oružje!

Zašto su već 12.04.1941. počinili pokolj nad obitelji Dragičević? Više nije bilo dovoljno žandarima da tuku, prebijaju i šalju u затvore poštene Hrvate katolike koji su bili željni samo malo slobode.

(str. 134.-135.)

Prvi vlak je otišao u zrak na pruzi Gračac-Knjin 27.07.1941., baš na sam dan ustanka. Ondašnji partizani su baš na tom terenu minirali prugu i dugli u zrak, iako su taj dio Velebita (Crnopac), čijim dijelom prolazi ta pruga Gračac - Knin, četnici držali u svom rukama od 10.04.1941. godine pa sve do oslobođenja Knina 1944. godine.

(str. 137.)

Četničko poslijeratno viđenje pobune - Dane Pešut, četnički zapovednik

Citati iz knjige Draža Mihajlović Memorijal book, Chicago, USA, 1981. (izdanje povodom tridesete godišnjice Dražine smrti 1946.-1976. - prijevod s engleskog jezika)

„Kako je vidljivo komunisti u Hrvatskoj nisu digli ustanak niti su imali svojih pose-

četnički vojvoda pop Dujić sa skupinom talijanskih časnika

bnih aktivnosti u njemu. Sve ono što su uspjeli bilo je prevarom i infiltracijom u već organizirane četničke jedinice da bi ih uništili iznutra i preuzeли njihovo zapovjedanje. U svrhu prikazivanja ovih bitaka kao neke vrste oružanog ustanaka, oni su ukrali zasluge za ranije spomenute dobro organizirane četničke akcije u Donjem Lapcu i Gračacu i onu od 27. srpnja 1941. Ni jedna postrojba u ustaniku Srba nije bila vodena od komunistima, niti od Srba niti Hrvata. Među pobunjenicima nije bio niti jedan Hrvat. Jasno je da su oni samo sebi pripisali zasluge od četnika. Prema tome nijeho prisvajanje ustanika u Hrvatskoj je povjesna laž. Ljeti 1971. vodile su se rasprave i zahtjevi među hrvatskim komunistima da se ponisti 'ustanak naroda Hrvatske 27. srpnja 1941.' (kao republički blagdan op. A.B.), jer narod Hrvatske nije u njemu sudjelovao. (str. 189.)

„U kasnu jesen 1941. četnički pokret u ovim krajevima dobio je još jednog neprijatelja, komuniste u vidu partizana koji su sebe nazivali narodnooslobodilačkom vojskom! Ova nova vojska smatrala je četnike suparnicima i neprijateljima. Kao takvi željeli su uništiti četnike na sve moguće načine.“ (str. 213.)

„U Medaku i Počitelju nacionalni front (četnički nap. A.B.) počeo je rasti 1942. kao rezultat povratka mnogih članova pokreta. Četničke jedinice su izravnale posudu, a bile su oformljene od onih koji su napustili partizane. Vojnici su sami pobijali svoje zapovednike i političke komesarne i prevodili jedinice u četničke.“ (str. 213.)

„Navez cemo imena četničkih zapovednika iz ustanika od 27. srpnja 1941. u cilju daljnog pobijanja hrvatskih komunističkih povjesnih falsifikata. Ovi srpski četnici su organizirali ustanak na tromedi Like, Bosne i Dalmacije. Vojvoda Brane Bogunović napao je i zauzeo Gračac, 27. srpnja 1941. Istog dana vojvoda Mane Rokvić napao je Drvar i zauzeo ga kao i Bosanski Petrovac i Oštrelj.

Pajo Omčikus s vojnicima iz Like uništio je ustaše u Srbu i zauzeo Srbe.

Pop Ilija Rodić sa svojom postrojbom dočekao je ustaše u Vagnju kojima su bili pošli pomoći ustašama u Drvaru i uništio ih je. Također vojvoda Mirko i njegov brat -oko sa svojom postrojbom iz Like uništio su ustaše u Tiskovcu. Medačku četničku jedinicu predvodio je nositelj Karadordjeve medalje za hrabrost zapovednik Tomica Ivanićević osvojio je Medak i uništio ustaški kamp. Dane Stanislavljević Civcvara je

organizirao ustanak u Kotoru Gračac obavljajući važnu ulogu u protuustaškim borbama. Iguman manastira Krupa Savatiye Mazibrada i žandarmerijski zapovednik Obrad Bianko oslobođili su od ustaša Krupu i Ervenik. Plavon Brković i zapovednik Obrad Bojanović oslobođili su Kosovo i Kosovsku ravnicu. Pajo Popović, Iguman Nikonor Kalik i Stevo Berić i gore navedeni četnicima protjerali su ustaše sa tromede Like, Bosne i Dalmacije. Ovo je povjesna istina“ (str. 238.)

Početak međučetničkog rata - između monarhista i komunista

“U studenom 1941. dogodio se je u Lici jedan važan događaj, važan za povijest Srba u Hrvatskoj i jedan od najznačajnijih događaja toga vremena. U noći od 18. na 19. studenog 1941. Srbi iz Počitelja i Medaka su razoružali partizanski bataljun kojim je zapovjedao Periša Vuksan i politički komesar Vlado Cerina obojica „španjolski borci“. Te burne večeri zapovednik Tomica Ivanićević sa svojim jedinicama je razoružao partizane u Počitelju i likvidirao Vladu Cerinu. Poslije toga ova grupa hrabrih ljudi otišla je u Medak da pomogne Gavriju Stanojeviću i njegovim ljudima da razoružaju ostatak bataljuna. Zapovednik Periša Vuksan je bio tamo četnici su uspješno razoružali partizane i ubili njihovu zapovednika Vuksana.“ (str. 193.)

„Tri tjedna prije (20. listopada 1941. op. A.B.) četničke akcije u Počitelju i Medaku Marko Orešković prvi politički komesar Hrvatske bio je ubijen. Orešković je bio sam odgovoran za svoju smrt. Išao je na partizanski sastanak u Drvaru. Na putu je svratio se u selo Očjevo na Ličko-Bosanskoj granici. Čuo je da tamo djeluje četnička jedinica pod zapovjedništvom Srdjana Rodića. Orešković je mislio da će se lako dogovoriti s ovim čovjekom koji je imao završenu samo osnovnu školu. Došao je u selo i na radio Srđanu da podredi sebi i svoju jedinicu pod zapovjedništvom Moraca, komandira partizanskog bataljuna. Rodić to nije prihvatio. Bio je veoma ljut na Oreškovića koji nije skrival svoju hrvatstvo kao što su to radili njegovi hrvatski prijatelji koji su predvodili Srbe u borbi protiv okupatora i ustaša.

Kada su se Rodić i Orešković razišli sve je bilo u redu. Rodić je kasnije počeo razmišljati o tome kdo bi ta osoba mogla biti, možda njemački špijun ili ustaša. Poslao je svog čovjeka koji je doveo Oreškovića. Pretresli su ga i našli kod njega razne isprave s različitim imenima od raznih Paveličevih ustanova. Osnovan je sud koji je saslušao Oreškovića i osudio ga na smrt.“ (str. 194)

„U proljeće 1942. otpočele su velike i krvave borbe između komunista i četnika. Partizani su se borili da vrate svoje pozicije, a četnici su se borili ne samo da se održe nego i da oslobođe sve srpske prostore od komunista. Danju i noću vodene su neprestale borbe. Ove borbe su iziskivale velike napore kod mladih četničkih vojnika koji su bili preprijeti sami sebi bez ičiće pomoći. (str. 199.)

„Četnički liči korpus imao je pri povlačenju u Sloveniju (1944. god.) 4 brigade, tri svećeničke i nacionalne predstavnike od 5. veljače 1945. do 17. ožujka 1945. u Vipovi u Sloveniji, a njihov predstavnik je bio Vojin Malešević. Povukli su se iz Like poslije izgubljenih bitaka s partizanima u prosincu 1944.“

Producenti, pokrovitelji, tekstopisci, redatelji, propagandisti, scenski radnici, čuvari reda i drugi proizvođači iluzija uložili su golem trud, ali je, kao i često u takvim priredbama - zakazala neodgovorna publika, koja ne zna prepoznati istinske vrijednosti. A i poneki glumac - slučajno ili namjerno - zaboravio je zadani tekst... „Hajdukova“ hrvatska publika ovih dana rječito je bojkotirala 65-godišnju Staljinovu, Titovu, Mesićevu, Lončarevu, Smojinu, Reićevu, Pilicevu... istinu o slavnim „Hajdukovim“ partizanima. Ni sva monopolska medijska „meka sila“ nije natjerala Spilićane da se dođu pokloniti ušminkanim i uličnim, ali davno već prokazanim i potrošenim idolima

Hrvari su ovih dana ponovno bili podvrgnuti groteskoj psihodrami pod naslovom „Utjerivanje tzv. antifašizma“ i podnaslovom „Kako zaboraviti vlastitu prošlost i, o istom trošku, prouveriti budućnost, bez suvišnih zašto“. Puni naziv igrokaza bio je: proslava 65. obljetnice odslaska velikog i gotovo cijelo stoljeće starog hrvatskog nogometnog kluba „Hajduka“ na otok Vis u partizane. Splitski dnevnik *Slobodna Dalmacija* tom je jubileju konačno odlučio dati „primjereni značaj“: između 12. i 18. rujna ove godine njemu je posvetio jednu naslovnicu i deset tekstova na cijelih pet stranica lista. *Slobodna* je, da podsjetimo, u tih istih šesti i pol desetljeća bila udarna pesnica južnohrvatskog titističkog „antifašizma“, s krajim prekidom od 1988. do 1993. kad je bila dominantno Kadrijevićeva i Miloševićeva i od 1993. do 2001. kad je bila jedini put u svojoj povijesti - pomalo i hrvatska.

Više od igre

Dio proslave tog značajnog „antifašističkog“ događaja bile su i dvije nogometne utakmice: jedna 12. rujna, u kojoj su se susrele vojne reprezentacije Velike Britanije i Hrvatske, pojačane legendama „bijelih“, i druga, 15. rujna, u kojoj se našim britanskim prijateljima i saveznicima suprostavio sam Hajduk. Športski rezultat nije, dakako, važan - bilo je to „više od igre“ (tako se zvala i svojedobna srpska tv-serija iz 1976. o nogometu i „antifašizmu“, s još većim „antifašistom“ Batom Živojinovićem, koja je jamačno nadahnula Joakima Marušića i Miljenka Smoju da napišu „Velo misto“). U prijamima i komemoracijama s hrvatske strane bili su nazočni vodeći ovdašnji „antifašisti“ Stipe Mesić, Budimir Lončar i niz drugih, od kojih su neki očito bili, da tako kažemo, privredni, a sa savezničke: veleposlanik Velike Britanije David Blunt, državni ministar Oružanih snaga iste države Bill Rammell, francuski veleposlanik Jerome Pasquier i otpovjednik poslova ruskog veleposlanstva Boris Medvedec.

Glavni medijski ceremonijal-majstor bio je Zdravko Reić, „alfa i omega“ sp-

Nastavljaju se
Pripremio Ante BELJO

PRILOG DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE - 27. SRPNJA 1941. (3)

Nastavak rata među četnicima - između monarchista i komunista

Četnički zapovjednik Duško Čurčić u svom prilogu Treći srpski ustanački knjizi *Draža Mihailović Memorial book* opisuje prvi oružani sukob četnika monarchista s četnicima komunistima u Metku 19. studenog 1941., a zatim na širem području Like koncem ožujka 1942. On piše o planu Kom. partije Jugoslavije da likvidira četnike u Lici. „Grupe (komunista nap. A.B.) upotrijebivši srpska imena infiltrirale su četničke jedinice da nitko nije znao njihove namjere. Na ovaj način oni su stvorili unutarnja neslaganja u jedinicama i preuzimali ih. Ubijali su svakoga tko bi ih pokušao spriječiti, a posebno organizatore i lidere.“

Poslije dva mjeseca tajnih aktivnosti četničke vode su odlučile odstraniti komunističke infiltratore. Ovo su planirali i izveli Duro Vidaković i Mane Pešut. Na inicijativu Mane Pešute, a poslije sastanka s Đurjom Vidakovićem, zapovjednikom četničke jedinice iz Pistenika s kojim su navedene akcije su usuglašene. Mane je bio zapovjednik četničke jedinice iz Plaskog. Akcije su uspješno izvedene u noći 25. ožujka 1942. Od 5 jedinica koje su planirali razoružati, razoružali su 4. Akcija je trajala dugo pa je ova peta jedinica uspjela saznačati da akciju i povukla se prema Kordunu. Komunističke vode su bili povahvani i sudeni. To su bili Robert Domani, Adolph Steineberger, Branko Latas, čudovište i crveni sudac Stevo Čutura „Cukan“ koji je uvijek bio žedan srpske krvi i Nikola Cikara „Cikarica“. Zločini ovih ljudi bili su zastrašujući. Nikola Cikaru „Cikaricu“ je spasila njegova rodina i tako je izbjegao zasljeni kaznu. Kasnije se je osvećivao nad Srbinima Ličkih Jesenica kojih je osamdeset ubio.“

„Odmah poslije razoružanja ovih jedinica osnovana je četnička jedinica u Pisteniku. Ličke Jesenice su postale četnička utvrda pod zapovjedništvom Đure Vidakovića kao i Plaska dolina pod vodstvom agilnog i hrabrog Mane Pešuta.“ (str. 351, 352, 353.)

Prvi oružani napad partizana (jugokomunista) na četnike

Evo kako Milan M. Cvjetčanin, zapovjednik četničkog korpusa „Gavrilo Princip iz Grahova“ opisuje u članku „Prva bitka s komunistima u Zapadnoj Bosni i bitka za Grahovo“ na str. 106-133. u već navedenoj knjizi *Draža Mihailović Memorial Book*.

„Poslije ustanaka i izgona ustaša i hrvatskih vlasti iz naših krajeva umjesto njih osnovali smo srpsku vlast za selu i kotareve. Vojска je bila organizirana u četničke jedinice u svrhu obrane teritorija ... i vođenja bitaka protiv ustaša i njemačkih garnizonica izvan oslobođene teritorije. Svako selo je imalo svoju četničku jedinicu koje su činile regimentu. Na taj način kotar Bosansko Grahovo s dijelovima Livanjskog i Glamočkog kotara i dijelom srpskog Drvara formirali su Gavrilo Princip Regimentu. U Bosanskom Petrovcu je formirana regimenta „Kralj Aleksandar“. Ove su regimente kasnije sa dijelom četničkog kotara Kupres formirali Bosanski Gavrilo Princip Korpus.“

„Ja sam zapovjedao ‘letećem jedinicom’, četničkom za čišćenje terena i kasnije postao zapovjednikom korpusa ‘Gavrilo Princip’. Zapovjednik bataljuna je bio vojvoda Brane Bogunović, zapovjednik korpusa „Kralj Aleksandar“ je bio vojvoda

Mane Rokvić. U to vrijeme komunisti su imali na raspolaganju veliki broj intelektualaca članova partije koji su provodili veliku propagandnu kampanju sa svrhom pridobivanja naroda za svoj pokret. Oni su tada govorili narodu

Vojvoda Brana Bogunović i Vojvoda Mane Rokvić

ono što narod želi čuti, da se bore za kralja, nosili su srpske zastave, srpske trobojnice na njihovim kapama i u rijetkim slučajevima isticali komunističku crvenu petokraku. Oni su na taj način infiltrirali svoje članove u četničke jedinice ... Kasnije su vodeći ljudi organizatori i heroji ustanaka počeli nestajati na misteriozan način. Ilija Desnica je ubijen. On je bio jedan od hрабrih i omiljenih vojnika ustanaka koji je svoje herojstvo posebno iskazao u bitci protiv ustaša na Oštrelju. Poslije njega ubijeni su Mile Stevandić, pop Ilija Rodić i drugi. Pošto nije bilo oružanih sukoba do tada s komunistima komunistički intelektualci su išli od selu do selu, držali govore i debate sa starijim seljanima i njihovim utjecajnim članovima.

Ožujak 31. 1942. „leteći odred“ je bio smješten u Crnom Lugu, selu između Grahova i Livna. Ujutro 1. travnja oko 8 sati kurir iz Grahova je došao s porukom od zapovjednika četničke jedinice iz Marinkovaca, Koste Trkulja da je selo napadnuto jedinicom koja broji preko 300 komunista koju vodi Ljubo Babić koji je pokušao osvajanje noseći srpsku zastavu i vičući „Živio kralj Petar“. Kao zapovjednik „leteće jedinice“ naredio sam pokret i objasnio o čemu se radi što nitko nije rado čuo, ali je morao privrhati jer nam je bilo nematnuto. Rekao sam im da je ono što se događa žalosno ali istinito. Srbi su napali srpsko selo Marinkovac i žele ga uništiti. Zašto? Imaju li oni koji su nas napali pravo sebe nazvati Srbinima i nositi srpsku zastavu? Nemaju! Četnici su bili uzravani. Svi bez rezerve su me slijedili. Krenuli smo brzo u 22 km udaljeno selo u prvu i neočekivanu borbu koju je „leteći odred“ vodio s komunistima u Bosni. (str. 111 i 112.)

Velika bitka

„Tri dana kasnije osvanuo je Uskrs 4. travnja 1942. sve je bilo u blagdanskom raspolaženju... ali veselje je bilo pomalo narušeno: očekivao se napad na ovaj dan - Nemoguće, Hrvati su odavno protjerani! Hoće li partizani napasti? Nema ovdje hrvatskih partizana. Hoće li nas napasti naši vlastiti? Njima je također Uskrs. Bilo je nemoguće povjerovati da su oni u to kratkom vremenu zaboravili i pogaziti što im je nekada bilo sveto? Kada su zazvonila zvona na Uskrs u isto vrijeme začuli su se i pucnji teških mašinskih pušaka iz pravca brda Obljajac iza selu i zvuk metaka se mijesao sa zvonjavom zvona.“

„Mislili smo da Marinkovčani slave. Zauzeli smo položaje - još jedan napad! Ponovno od Srba! U to vrijeme nije bilo

drugi snaga u blizini osim srpskih predvodjenih duduši hrvatskim komunistima...“

„Zapovjednik bataljuna vojvoda Brana Bogunović otisao je u zapovjedništvo s njim je bio i vojvoda Mirko Marić, zapovjednik ličkog bataljuna „Kralj Petar II“ koji je došao u Grahovo za Uskrs. Nije bilo vremena za čekanje pa sam okupio moju „leteću četu“ i pošao prema bojišnici...“ „Na putu nas je srelo kurir iz napadnutog selu s porukom od komandira čete Koste Trkulje u kojoj stoji: Cvijo Orešić komandir partizanskog bataljuna „Starac Vujačin“ okružio je selo s nekim 400 partizanima. Uz doru mi je poslao poruku da se predam. Poruku je potpisao politički komesar Hrvat Miro Visić pored Cvijana potpisa. Odbio sam predaju - trebam hitnu pomoć. „Napali smo partizake i poslije žestokih borbi oni su se povukli preko Marinkovaca - Peulja - Crnog Luga i Sajkovića, ostavivši svoje mrtve i ranjene.“

„Tog popodneva došlo je i do borbā u okolini Peulja kada su se u borbi uključili zapovjednik Dinarske četničke divizije vojvoda Momčilo Đujić, s vojvodom Branim Bogunovićem i Mirkom Marićem“. „Partizani su bili poraženi, a njihov zapovjednik Cvijo Orešić je uhvaćen, razoružan i pušten na slobodu jer četnici na uskrs ne ubijaju druge Srbe makar su im napravili toliko zla.“ „Partizani su ponovno počeli jaku ofanzivu u jesen 1942. kada su u području Bosanskog Petrovca povukli sve snage s područja cijele Jugoslavije oko 7000 ljudi pod zapovjedništvom Pepe Dačićevića i general majora Arse Jovanovića. Četnička regimenta „Kralj Aleksandar“ kojom je zapovjedao vojvoda Mane Rokvić bila je prisiljena napustiti Petrovac i Drvar i doći na područje Bosanskog Grahova. Četnici s područja Glamoča su učinili isto. Bosansko Grahovo je tada postala četnička utvrda na koju su komunisti usmjerili sve svoje snage“.

26. listopada 1942. oko 18 sati partizani su napali područje Grahova i poslije borbā cijelog dana 27. i 28., ujutro 29. listopada partizani su se povukli. Mjesec dana poslije ovih borbi četnici su odlučili da presele svoje obitelji u Dalmaciju, a oni su zbog zime u Bosni odlučili poći pomoći četnicima u Lici i Gračacu. Tada su bosanski četnici formirali brigade i kasnije korpuze koji nisu imali stalnog boravišta nego su išli gdje su bili potrebni za borbe. Ja sam išao od Like do Dalmacije do Dalmacije do Bosne.“ (str. 117, 118.)

Drugog lipnja 1967. ubijen je u Berlinu student Benno Ohnesorg. To je bio početak radikalizacije studentskog pokreta, koji je u cijeloj Europi kulminirala u godini 1968-oj. To je bio početak crvenog terora u SR Njemačkoj, koji još nije do kraja proučen i procesuiran. Sve do ove godine nije se znalo tko je ubojica studenta. Na optuženickoj klupi sjedio je dva puta berlinski policajac Karl - Heinz Kurras. Sud ga je dva puta oslobođio krivnje. U Saveznom uredu za dokazni materijal ove su godine slučajno pronađeni dokumenti o tajnom radu berlinskog policajca Karl-Heinzena Kurrasa. Iz tog materijala proizlazi da je bio agent komunističke istočnonjemačke tajne službe i da je na studenta pucao po višem nalogu iz Istočnog Berlina - piše Stjepan Šulek

Taj pucanj bio je signal pobune takozvanih „ljevičara“ protiv zapadnjemjemačke demokracije. Tom „pobunom“ zanosili su se, kako znamo, i hrvatski „ljevičari“. U Njemačkoj postavljaju pitanje kako se moglo dogoditi da se slučaj otkrio tek sada o dvadesetoj obljetnici pada Berlinskog zida. Kurras je prema spisima koji su sad objavljeni bio visokopozicionirani agent istočnonjemačke tajne službe. Komentatori su se pitali bi li studentski pokret bio manje brutalniji da su studenti tada znali kako je berlinski policajac bio agent komunističke DR Njemačke. SR Njemačka bila je na svim razinama infiltrirana agentima *Stasia*. Kurras je priznao ove godine u medijima da je bio član Partije i da je radio za *Stasi*. Pobjednički je dodao: Pa što onda, trebam li se toga stidjeti? Ja sam dva puta oslobođen krivnje. Nitko, pa ni državni tužitelj, ne će vjerovati da sam ga ja ustrijelio. Taj i slični skandal digli su na uzbunu njemačku javnost.

Druga ilustracija u Njemačkoj

Objavljeno je da je u Saveznoj Republici Njemačkoj, poglavito u istočnom dijelu zemlje, u bivšoj DR Njemačkoj, danas zaposleno oko 17.000 bivših suradnika *Stasia*. Profesor Klaus Schröder ovako komentira: „To su dimenzije, koje dosad nitko nije naslućivao“. U prvim godinama nakon sloma komunizma i sjedinjenja komunističke i demokratske Njemačke 1990. istočnonjemački državni službenici bili su otpušteni iz službe prema sljedećim zakonskim kriterijima: - da su povrijedili ljudska prava, da su radili za Ministarstvo državne sigurnosti, da su bili visoko pozicionirani u Partiji i organizacija, koje su predstavljale sustav ugnjetavanja. Kriteriji otpuštanja i zapošljavanja vremenom su se ublažili, pa je od preko 90.000 službenika državne

PRILOZI DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE 27. SRPNJA 1941. (4)

Partizanska poslijeratna verzija pobune

ĐOKO JOVANIĆ, Titov general i narodni heroj, u članku "Ustanak u donjolapačkom kotaru 1941. godine" u knjizi "Kotar Donji Lapac u NOR-u" (str. 96. do 156.) svjedoči o tadašnjim dogadanjima

Prva ustaška stanica, roj. formirana je u Boričevcu već koncem aprila ili početkom maja. Brojala je desetak ljudi. Kasnije je takva stanica formirana i u Donjem Lapcu (10 do 15 ljudi). Poslije upornog insistiranja Marinkovića i velikog župana iz Bihaća Kvaternika, prve ustaške jedinice (sa strane) stižu u Lapac 9. juna, a u Srb 12. juna. U Lapac je, preko Gračaca i Mazina, stigao pomoći ustaški odred iz Gospića, jačine 30 do 35 ljudi. Komandir mu je bio ustaški poručnik Nikola Kokotović. Ustaše su bile, uglavnom, regrutirani iz Gospića i okoline. U Srb je stigao pomoći ustaški odred jačine 15 do 20 ljudi na čelu s ustaškim zastavnikom Antonom Naglićem.

„Napad fašističke Njemačke na Sovjetski Savez (22. lipnja 1941., n. A.B.) dočekan je s velikim oduševljenjem i nadama. Vjerovalo se da će moći Sovjetski Savez za nekoliko nedjelja ili mjeseci donijeti pobjedu. Nastalo je veliko razočaranje kada su Nijemci počeli prodirati u sovjetsku zemlju, a pojačao se strah za vlastitu sudbinu.“ (str. 106.)

„Prva mjera koju je grupa komunista preduzela bila je da se formira Revolucionarni odbor, kao političko rukovodstvo u srbskoj općini i okolini. U Odbor su ušli: Đoko Jovanić, Milan Šijan, Dušan Mileusnić, Milan Tankosić i Petar Trbulin Pećan. U Odboru nisu ušli Danilo Damjanović Danić i Branko Desnica, jer bi u njemu prevladavali doseljenici iz Žednika (kod Subotice - neka imena bit će navedena u idućem nastavku), iako su radili isto što i ostali u Odboru samo što formalno nisu bili njegovi članovi. Svi članovi Odbora

VJESNIK HRVATSKE JEDINSTVENE NACIONALNE OSLOBODILAČKE FRONTE

broj 9 od XII. 1941. na str. 1 donosi: Zadatak narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda

4. U toj općoj borbi sa neprijateljem našeg naroda partizanski odredi imaju mnogobrojne zadatke. Oni moraju rušiti sve one objekte koji služe fašističkim osvajaćima: željeznicu, mostove, fabrike, radionice, skladišta municije i oružja...

7. Partizanski odredi moraju neumorno razvijati otpor naroda dižući narodne ustanke i stavljati se na čelo tih ustanika kao borbeno jezgro. Dosadašnja iskustva partizanskih borbi pokazalo je da se zane-marivalo pitanje općeg narodnog ustanka, zato je potrebno hitno likvidirati taj nedostatak, jer u protivnom mogu biti partizani izolovani od masa koje su spremne da se bore za svoju pravednu stvar.

Milan Šijan

Đoko Jovanić

bili su po ubjedenju komunisti, iako je u njemu bio svega jedan član Partije Đoko Jovanić i jedan kandidat KP Milan Šijan. Mileusnić je bio član simpatizerske komunističke grupe u Žedniku, a isto tako Damjanović i Desnica.“ (str. 108.)

„Od ovog momenta bilo je jasno da treba ostati tu, sa svojim narodom i energično se spremati za taj posljednji odlučujući boj.

Početkom jula uhvaćena je veza s oružanom grupom iz sreza gračackog, na čijem su čelu bili Glišo Ćuk i Ilija Radaković. Grupa je bila u početku vrlo mala, ali je pred ustanakom narasla na desetak ljudi. Ova grupa imala je veze sa Zrmanjom, ali ne i s KK za Gračac.“ (str. 110.)

„Dvadesetog jula održan je u šumi kod Kamenice sastanak Sreskog komiteta KPJ za Bosansko Grahovo. Na sastanku su bili Ljubo Babić, povjerenik „Oblasnog“ komiteta za Bosansku krajinu, Milkan Bauk, Vaso Trikić, Nikola Kotle, Milan Bursać, Duško Bursać, sekretar SKOJ-a Kamenice, Milutin Morača te Đoko Jovaić i Dušan Mileusnić.“ (str. 113)

Jedna od slabosti Odbora bila je što nije ocijenio opasnost od bivših reakcionarnih političara, naročito

onih koji su se sklonili u Dalmaciju i talijanskoj okupacionoj zoni. Oni se u pripremama nisu pojavljivali, ali su odmah prvih dana ustanaka stupili na scenu i energično se zalagali za dolazak talijanskog okupatora, u čemu su, kao što će se vidjeti, imali dosta uspjeha.

Kako pripreme nisu izvršene do kraja, to su negdje na rukovodeća mjesta došli ljudi koji nisu bili dovoljno čvrsti na liniji Revolucionarnog odbora. Oni su bili ili su potpali pod utjecaj velikosrpskih političara.“

„26. jula 1941. godine po podne grupa ustanika iz Cvrljivice, kod Drvara, napala je na svoju ruku, bez znanja Štaba gerilskih odreda za Bosansko Grahovo i okolinu, bojnika Ferninanda Konrada i teško ga ranila. Štab gerilskih odreda za Bosansko Grahovo i okolinu odlučio je da sutradan napadne Drvar, da bi preduhitrio ustašku odmazdu. Razasao je kurire, uveče 26. jula, svojim odredima i Revolucionarnom odredu u Srbu s usmenim obavejštenjem o sutrašnjem napadu na Drvar. Pismeno naređenje će uslijediti kasnije.“ (str. 115)

Napravljen je plan po točkama što tko treba napraviti pa je pod:

„Treće, tri gerilska odreda, Kunovac,

Podurljaj i Osrednici treba da zapo-sjednu Srbski klanac i ne dozvole prodror neprijatelja s tog pravca prema Srbu. Sva tri odreda su stavljeni pod komandu Đanića Damjanovića i Branka Desnice. Zadatak će im prenijeti Milan Šijan i sa njime se nalazi na tom položaju.

Četvrti, dva gerilska odreda, Suvaja i Brotinja, s ustanicima iz Zaklopca i Brezovca, prekinuti veze Lapac - Srb i na Dabinu strani spriječiti svaki prodror neprijatelja s ovog pravca prema Srbu. Đoko Jovanić je zadužen da ovo naređenje prenese odredima.

Peto, dva odreda, Otrić i Zrmanja, trebali su prekinuti veze Knin - Gračac, na prostoru od Zrmanja do Malovana, sjetiti na tu komunikaciju, razrušiti je i ne dozvoliti neprijatelju da iz Gračaca i Kniňa prodre prema Srbu. ovaj zadatak im je trebao prenijeti Vojislav Mileusnić.

U Revolucionarnom odboru je u vrijeme donošenja ove odluke vladala krajnje ozbiljna atmosfera i potpuna vjera u uspjeh sutrašnje akcije.

Kontakti Talijana i pročetničkih elemenata uoči ustanaka

(...) Velikosrpski orijentisani političari - Stevo Rađenović, Jovo Keča, Miloš Torbica, Pajica Omčikus, Iso Lukić (prva trojica su bili pristalice vladajuće JRZ dok su Pajica Omčikus i Iso Lukić pripadali opoziciji, SDS partijsi.) i drugi - izbjegli su još ranije (u Dalmaciju), odmah iza Rimskih ugovora, koncem maja.

Najistaknutiji među njima bio je Stevo Rađenović, bivši narodni poslanik na listi JRZ. Još i ranije imao je kontakte s Nikom Novakovićem Longom, bivšim ministrom u Stojadinovićevoj vladi i po njegovim direktivama, naročito 1938. i 1939. godine, radio je na „okupljanju Srb“ na velikosrpskom konceptu S Novakovićem Longom u novoj situaciji on brzo nalazi zajednički jezik. Radenović je predstavljao jednog od važnijih saradnika Novakovića Longe i trebao je da okupi srpski život svih ličkih sre-zova na liniji saradnje s talijanskim okupatorom.

Ustaški zločini na istrebljenju srpskog naroda, naročito oni u julu 1941. (1. i 2. srpanja 1941. u selima Suvaji, Bubnju i Osredcima - odmazda za četničke zločine; najokrutniji oblik kažnjavanja civilnog pučanstva prakticiran u Drugom svjetskom ratu, A. B.) bili su kao poručeni za realizaciju politike Novakovića Longe, Radenovića i drugih. Sada je zahtjev „pozvati Talijane da zaštite Srbe od istrebljenja“ imao, po njihovome, puno opravdanje.

OSLOBODILAČKI PARTIZANSKI ODREDA

T. G.

str. 1.

U istom broju Vjesnika na str. 2 piše:

RUSKI PARTIZANI NAŠI UČITELJI

Desetog dana poslije upada fašističkih trupa u Sovjetski Savez, začuo se preko radija glas druga Staljina. slušali su ga narodi Sovjetskog Saveza, slušali su ga napregnuto narodi čitavog svijeta, jer je otpočinjala najsuđbosnija bitka historije čovječanstva.

Rušite pruge, mostove, i sve saobraćajne objekte, paliti skladišta hrane i municije neprijatelja, uništavajte sve što može koristiti, uznenimavajte ga i napadajte ga na sve načine, da mu se u pozadini stvorи nepodnošljivo stanje.

Za VRHOVNI ŠTAB NARODNO-

Nastavlja se

l&P Priredio Ante BELJO

PRILOZI DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE 27. SRPNJA 1941. (5)

Kontakti Talijana i pročetničkih elemenata

Doko Jovanić, Titov general i narodni heroj, u članku „Ustanak u donjolapačkom kotaru 1941. godine“ u knjizi „Kotar Donji Lapac u NOR-u“ (str. 96. do 156.) svjedoči o tadašnjim dogadanjima (nastavak iz prošlog broja)

„Druga grupa četnički orijentisanih pri-padnika nalazila se u Donjem Lapcu. Među njima nije bilo neke politički istaknute ličnosti. Najpoznatiji su bili Aleksandar Kotjarov, kotarski načelnik, Nikica Kosa-nović, bivši predsjednik lapačke općine i Milan Starčević, bivši vazduhoplovni major bivše vazduhoplovni narednik. Po-sebno mjesto zauzimao je Boško Rašeta, aktivni artiljerijski major bivše jugoslavenske vojske. On je bio politički najuzdignutiji i čvrsto određijeljen za politiku bivše jugoslavenske vlade. Ali on je imao posebnu takтику, a tu takтиku zastupala je jugoslavenska vlada u izgnanstvu. Suština te takтиke bila je: glavno je sačuvati živu glavu, a pitanje budućnosti rješavat će se za zelenim stolom poslije pobjede sav-zenika. Kralj i jugoslavenska vlada u ino-stranstvu bit će naši predstavnici koji će diktirati buduće uredjenje Jugoslavije.“

Osim lapačke grupe i u drugim selima kojata bilo je četnički orijentisanih pojedinaca kao što su: Lazića Ljubojević, trgovacki putnik iz Nebljusa, Luka Štikovac, žandarmerijski narednik iz Dobrosele, Sava Opačić Sako, seljak iz Dnopolja i neki drugi. Talijanski okupator nije bio zadovoljan s novom tvorevinom, NDH. U toj tvorevini on je video prije svega interes Njemačke. Ta tvorevina je stajala na putu njegovoj imperijalističke aspiracija. Talijanski fašisti držali su i organizirali Pavelića i ustaše da bi vjerno izvršavali njihove uloge. Sada su, međutim, trebali s njime da razgovaraju kao ravnopravni partneri. Došlo je čak i dotele da im Pavelić i ustaše oduzimaju dio mora i obale na koje su Talijani potpuno računali.

Zbog toga su predstavnici talijanske vlasti najprije dali mig, a zatim neposredno organizirali i finansirali ‘inicijativu’ srpskih političara, na čelu sa Nikolom Novakovićem Longom, za stvaranje neke srpske autonome oblasti pod talijanskim upravom.

Tko je 23. jula 1941. godine došlo u Benkovac do sastanka „videnijih“ srpskih političara: Momčila Đujića, Steva Radenovića, Pajice Omčikusa, Vlade Novakovića, Ilije Zečevića, s jedne strane i predstavnike talijanskog prefekta u Zadru, s druge strane. O tome izvještava prefekt u Zadru poručnik Emilio Creoli 2.VIII.-1941. godine: „Održan je sastanak prema vašim instrukcijama uglednih ličnosti srpskih emigranata, ranije zapoženih političkih figura. Sastanak je održan u duhu prijateljstva prema kraljevskoj figuri. Sastanak je održan u duhu prijateljstva prema kraljevskoj oružanoj snili i talijanskoj zastavi. Oni su na potpunosti prihvatali našu sugestiju i vratiće se u svoje krajeve, gdje će raditi onako kako ste vi, ekselen-cijo, zahtijevali, tj. radeći da se kninski i grački kotar sjedine pod kraljevinom Italijom. Oni su sami isticali da je naša i njihova politika zajednička, jer nam prijeti ubistvena opasnost od komunističkih bandi. Mi smo im obećali financijsku i

materijalnu pomoć, svetu koju ćete vi odrediti, u prilogu vam šaljem letak da ga vi korigirate i povratite pukovniku Cipriju, koji će ga dostaviti gospodinu Omčikušu.“ (str. 117)

Rušenje željezničke pruge i ubojstvo hodočasnika

Doko Jovanić dalje piše: „Kaldrmsko-zavalacki odred, jačine 40 ljudi, naoružan s jednim puškomitraljezom, 16. vojničkih i 20 lovačkih pušaka, pod komandom Jove Bursaća i Vlade Zorića (u prvim borbama nije postojala jedinstvena komanda već su vodovi dejstvovali samostalno, a komandiri vodova su se međusobno dogovarali) dobio je od člana Revolucionarnog odbora Voje Mileusnića zadatak da zaposjedne Šipadovu željezničku prugu i ne dozvoli neprijatelju prodor pravcem Knin - Drvar. Prije podne, 27. jula, odred se iz Batinjolovog magazina u Kaldrmi snabdio eksplozivom i krenuo duž željezničke pruge Kaldrma - Tiškovac.

Komandant 15. pješadijskog domobranskog puka iz Knina, puk. Čordosić na vijest o ustanku u Drvaru, poslao je jednu domobransku satniju, ojačanu sa 16 žandara i nekoliko ustaša, prugom Knin - Drvar sa zadatkom da što prije izbjegne u Drvar i pritekne u pomoć drvarskom garnizonu. Oko 13 časova, satnija je stigla vozom u željezničku stanicu Tiškovac i produžila prema Kaldrmi. Do susreta s ustašicima došlo je između Gornjeg Tiškovca i Kaldme kod Baukove kuće. Ustanici su minirali propust na pruzi (miniranje su izvršili Mirko i Đuro Bursać, mineri iz rudnika Trepča) pa je kompozicija zaustavljena. Domobrani su iskocili iz voza i zauzeli položaje s jedne i druge strane pruge. Od 13-14 časova vodena je borba, a onda su se domobrani s manjim gubicima povukli u pravcu Knina. Na našoj strani nije bilo gubitaka. U borbi se istakao stari Milan Zorić Palasija, dobровoljac iz I svjetskog rata i njegov sin Miloš Zorić, poznati puškomitraljezac iz prvih dana ustanka.

Tako je na ovome pravcu spriječen pokušaj neprijatelja da priskoči u pomoć Drvaru. Ovo je bila najznačajnija borba prve dana ustanka u srbskoj općini.

Prije podne, u toku istog dana, ustanici iz Dugopolja, pod komandom Milana Tankousika, napali su, zajedno s Trubarškim gerilskim odredom, žandarmerijsku stanicu Trubar i zauzeli je. Nakon toga Dugopolci su se priključili Kaldrmsko-zavalickom odredu. Ustanici iz Bosanskih Osredaka, poslije zauzimanja Srba, prebacili su se prema Tiškovcu. Na ovom pravcu, ujutro 28. jula, naše snage su narašle na oko 200 boraca, naoružanih s tri puškomitraljeza i stotinjak vojničkih i lovačkih pušaka.“ (str. 119)

Vlak s hodočasnima i rušenje pruge

O istim dogadanjima piše Milan Šijan u članku „Sjećanja na ustank u SRbu i okolicu“ u istoj knjizi na str. 183 - 206: „Ustanak se razvijao i u Kaldrmi - Tiškovcu. Sekretar Sreskog komiteta Gojko Polivina, poslije završenog sastanka u Nadurljaju 26. jula oko 11 sati, s Dušanom Mileusnićem ide u Zavlaku. Putovali su skoro cijelu noć i tek pred zoru stigli

u Zavlaku. Imali su zadatak da na tome sektoru podignu narod na ustanku i da, shodno naredbi Štaba gerilskih odreda za Drvar, organiziraju zatvaranje pravca koji vodi od Knina prema Drvaru. U ranim jutarnjim satima čili su se pucnji iz pravca Drvara. To je bio znak da je ustank počeo.

Ubrzo je u Zavlaci, Kaldrmi, Dugopolju i Tiškovcu počelo okupljanje ljudi i pripremanje za borbu. Oko 10 sati kreće grupa ustanika iz Zavlake (pod komandom Vlade Zorića) i grupa ustanika (pod komandom Jove Bursaća) u pravcu Šipadove pruge da poruše prugu i zatvore prvac prema Drvaru. Oni stižu u Tiškovac gdje im se priključuju i grupe ustanika iz toga selja. Pristupili su rušenju mosta na pruzi kod Tiškovca. Upravo u samom toku rušenja naišao je vlak od Knina s ustašama, koji su pošli prema Drvaru. Rušenje mosta je prekinuto u ustanici su se rasporedili oko pruge očekujući vlak. Kad je vlak stao kod porušenog mosta, ustanici su otvorili vatru. Vlak se vratio u Knin. (U ustaškom izvještaju pomije se napad na ovaj vlak u kojem je bila satnija vojnika i 16 žandara).“ (str. 194-195.)

“U toku nekoliko dana bio je oslobođen Srb, Drvar i sva naseljena mjesta do Knina i Gračaca. (U tim mjestima bili su Talijani i nismo ih napadali). Oslobođena je velika teritorija na kojoj je prije ustanka djelovala ustaška Pavelićeva vlast. Slobodna teritorija je graničila na jugu s talijanskim okupacionom zonom u Dalmaciji. U toj zoni Talijani su zaboravili dalju aktivnost ustaša pa je time opasnost od ustaša s te strane prestala. Ustašičke snage na Srbskom klanцу ostaju pasivne. Talijane još nismo napadali, a južno ustaša nije bilo. Tu su bili ustanici sa sektora Tiškovca i Kaldrme, a ni oni na svom sektoru nisu imali neprijatelja. U Kninu su bili Talijani pa je prestala potreba održane njihovih sela. Na sektoru prema Lapcu ustaške snage, koje su 27. jula koncentrisane na prostoru sela Brotanje, kreću sljedećeg dana u pravcu Doljana.“ (str. 198-199.)

Nastavlja se
Priredio Ante BELJO

Važna je nova početna pozicija Slovenije: ona se, naime, određla nečeg nevažnog, blokade pregovora, ali za to očekuje plaćanje Hrvatske i to očito u odnosu na granicu - piše dr. Radovan Pavić

U procesu ostvarivanja svojih ciljeva Slovenija nije imala previelikog izbora pri čemu je kao najpogodnija prihvaćena dvostruka tehnologija: prvo - u širem smislu riječ je o „ideji drugih ciljeva“ što znači - inzistira se na nečemu što uopće nije pravi cilj, nego je tek sredstvo postizanja nekog drugog pravog cilja, pri čemu tehnologiju, kao sredstvo i onaj pravi cilj uopće nisu povezani, a slovenska blokada hrvatskih pristupnih pregovora upravo je drastičan primjer: naime, Slovenija bi mogla (i to s pravom) osporiti ulazak Hrvatske u Euniju, ako Hrvatska ne bi ispunjavala ove ili one kriterije, ako ne bi provodila reforme i usuglašavala zakonodavstvo, no to nije slučaj, nego se osporavanje temelji na posve drugim sadržajima, koji s pitanjem ulaska Hrvatske u Euniju nemaju apsolutno nikakve veze.

Slovenski je cilj - zauzeti teritorij Hrvatske

I - drugo - u svojim zahtjevima kumuliraju se i najbesmisleniji „argumenti“ i zahtjevi kako bi se onda u „kompromisu“ moglo od njih odustajati i tako „popuštat“ na što onda druga strana mora odgovoriti takoder odustanjem/popuštanjem. Jednostavno, zar ne? Ali, ima tu i jedna kvaka: s jedne strane se odustaje od neopravdanih zahtjeva, dok bi se s druge strane moralno odustati, ne od nekih zahtjeva, jer njih niti nema - nego od opravdanih očekivanja. Za ilustraciju navodimo dva primjera: tako Slovenija u svезi sa svojom „zatvorenosću“ inzistira na plovidbi, prometu i ostvarenju vlastite definicije Slovenije kao pomorske zemlje, a pravi je cilj nešto drugo, tj. zauzimanje teritorija. Slovenija blokira Hrvatsku, ali ne s ciljem da je zaista trajno udalji od Eunije, nego da ostvari teritorijalne stечevine. I zatim - Slovenija kumulira nesuvekle zahtjeve kako od njih mog-

Iz knjige: Vladimir Dedijer, *Dnevnik, Četnici i Talijani* - U prvom redu s leva na desno, počevši od drugoga: Dobrosav Jevdević, - glavna veza između Dražinih četnika i štaba Druge italijanske armije, kapetan Salatić, Petar Bačević, Milan Šantić (s aparatom o pojasu), Vidačević. - prvi deo (od 6. aprila do 27. novembra 1942.) str. 128A

PRILOZI DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE 27. SRPNJA 1941. (6)

Ostale kolovode srpske pobune

Milan Šijan u članku „Sjećanja na ustank u Srbu i okolini”, na str. 183 - 206 knjige „Kotar Donji Lapac u NOR-u” o pobuni piše:

„Kada sam 26. jula ujutro krenuo za Glogovo, Đoko Jovanović je krenuo u pravu Zavlake. On je imao zadatak da se preko Zavlake poveže s Drvarom i pribavi najnovije vijesti s radija iz Zavlake. Uveče oko 9 časova (26. jula) Đoko se vratio u Nadurlaj. Pored drugih obavještenja donio je i naredbu Štaba gerilskih odreda za Drvar i okolinu za ustank. Naredbu su Drvarčani poslali u Zavlaku. Tu je uručena Đoki. U naredbi se govorilo o početku ustanka protiv ustaša i okupatora i o neophodnoj potrebi borbe protiv neprijatelja čiji su zulumi više ne mogu podnosit. Početak ustanka određen jez u slijedeći dan, 27. jul. Naredbom je pozivan narod na odlučnu borbu s neprijateljem do konačne pobjede. Naređeno je zatvaranje prolaza koji je od Knina vodio preko Tiškovca za Drvar. U momentu Đokina dolaska iz Zavlake našli smo se svi u Nadurlaju (Đoko Jovanović, Dušan Mileusnić, Gojko Polovina i ja). Održan je sastanak Štaba gerilskih odreda za Srb i okolinu i u prisustvu Gojka Polovine upoznali smo se sa sadržajem Naredbe iz Drvara. Donijeli smo odluku da sutradan 27. jula počнемos s ustankom. Poslije odluke o ustanku, sazvali smo širi sastanak naroda i upoznali ga s našom odlukom i naredbom koju smo dobili iz Drvara. Objasnili smo narodu potrebu i neophodnost borbe. Prisutne žene počele su plakati znajući da rat donosi krv i žrtve.

Poslije sastanka i dogovora u Nadurlaju, članovi Štaba gerilskih odreda za Srb i okolinu odlaze u raznim pravcima sa zadatom da dižu narod na ustank. Đoko Jovanović u pravcu Suvaje, Gojko Polovina i Dušan Mileusnić na sektor Zavlake, Tiškovac, ja na sektor Srb, Kupirovo, Ajderovac. Trebalo je obavijestiti narod u ustanku, prikupiti ljudje s oružjem, pokrenuti ih na borbu i akcije. Nije nam sve bilo jasno kako će to ići, gdje će se i kada početi i voditi borba ali smo bez dilema i kolebanja bili odlučni u odluci da kreneemo u borbu.

Ja sam ostao u Srbu da ubrzam prikupljanje ljudi i oružja i da ih organizujem za akciju. Žureći putem prema centru, našla je veća grupe ustanika sa suprotne strane Srba. Od centra su krenuli u pravcu žandarmerijske kasarne i šumarije, gdje se nalazila ustaška komanda. Bili su to ustanici iz sela Begluci, kojima su se priključile i druge grupe iz Neteke i Donjeg Srbu. Oni su nakon dobivenih obavještenja krenuli u Srb. I mi smo s njima krenuli prema kasarni. U komandi nije bilo nikoga. Zgrada je zauzeta bez otpora. Nekoliko žandara i civilnih službenika, kada su saznali da ustanak, napustili su Srb i posakrivali se. Nešto kasnije pronadeni su žandari Ilija Trepčić i Kolak Fran. Jedan od žandara nije pronaden. Uspio je pobjeti. Ustanici su pokupili oružje i drugu opremu i podijelili između sebe. Puške su prijapale onima koji ih nisu imali.

Oko 11 sati oslobođeno je općinsko mjesto Srb. Ustanici i narod počeli su pristizati sa svih strana. Nosili su crvene zastave i klicali Komunističkoj partiji, SSSR-u

i Crvenoj armiji. Ubrzo se i na općinskoj zgradi pojavila crvena zastava. Osjećao se val radoši i oduševljenja.” (str. 193)

(*Ovdje bi svakako bilo iznimno bitno navesti iskaze iz zapisnika svjedočenja tadašnjih oružnika Franje Kolaka i Mate Bićanica iz političke postaje Srb koje su oni dali 16. rujna 1941. u „kancelariji krilnog oružničkog zapovjedništva u Gospicu”. Oni su bili skrivani (s njima je bio i oružnik Ilija Trepčić) cijelo vrijeme od 27. srpnja 1941. do 14. rujna 1941. kod srpske obitelji Mile Desnice, tadašnjeg predsjednika općine Srb, u selu Ajderovac do 10. srpnja 1941. i kod obitelji Peje Vojvodića iz sela Netke koji ih je 14. rujna 1941. proveo kroz šume do Zrmanje odakle su vlakom s talijanskim propusnicom došli u Gospic. Vidjeti: Casopis za suvremenu povijest br. 23 (1-3), Zagreb, 1991., članak: Ivan Jelić - U povodu jedne obljetcice - Novi dokumenti o događajima u Srbu 27. srpnja 1941., str. 273 - 283, nap. A.B.)*

BAJE VOJVODIĆ BAJIĆ u članku „Sjećanje na omladinu Srbia i Donjeg Lapca o ustanku i revoluciji”, na stranici 707 - 758 piše:

“U našu kuću najprije je došao brat Mićo koji je bio rezervista u Kninu, i to pješke, u uniformi i bez oružja. Za nekoliko dana došla je i porodica brata Dušana iz Bačke, kao i sestra Mika koja je s porodicom živjela na salašu nedaleko od Čantavira.

U Neteku su stigle kompletne porodice iz Žednika kod Subotice i to: Stevana Bujića (žena i kćeri Mira i Jelka i sin Nikola), Milana Đuće Jovanovića (žena, tri sina i, tri kćeri), Petra Pilje, Petra Vojvodića i dr. U Srb se vratala porodica Dušana Mileusnića, u Komovac porodica Radice Damjanovića, Daniča Damjanovića, u Suvaju - Bickanovi i porodica Milana Jovanovića (invalida koji je na radu u Americi ostao bez obje noge i sad se vratio s četiri sina: -okom, Dragom, Brankom i Radom), u Ponarac porodica Stevana Dubajića, u Brotnju familija Save Drće iz Zagreba, na Zaklopac porodica Milana Medića, Mudrićevi i drugi. Mnogi od pristiglih iz Žednika učili su školu u Subotici ili su studirali u Beogradu i bili organizirani u SKOJ i Pariju. Među njima su kao najistaknutiji bili: Đoko Jovanović, njegov brat Dragan, Dušan Mileusnić, Mira i Jelka Bujić, Ankica Dubajić, njene mlađe sestre, dara i Milica, Branko Desnica, Dragica i Đuro Rastović, Smilja i Sava Batinića, Daniči Damjanović, Momčilo i Žarko Damjanović. Žedničani će mnogo učiniti na organizovanju ustanka kod nas, na stvaranju omladinskih organizacija SKOJ-a i Saveza mlade generacije kao i Partije. Među napredne ljude koji su došli u naše mjesto spadaju i: Milan Šijan iz Nadurlaja, koji je radio kao obalski radnik u Beogradu i bio organizovan u napredni radnički pokret i odrobio kao komunist 14 mjeseci; zatim Duško J. Vojvodić, zlatarski radnik u Beogradu, Milan Đumić, radnik u Zagrebu rodom iz Glavica.” (str. 712)

Ustaše u Srbu

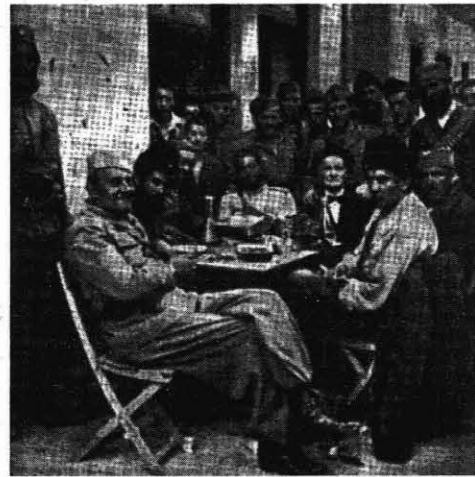
Od prolaska talijanske fašističke vojske prošlo je izvjesno vrijeme. U Srbu nije bilo nikakve vojske, osim nekoliko žandara, koji su ostali u uniformi i samo zamjenili označke na kapama te se priklo-

nili Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. još uvijek su prisutnici pojedinci i familije da u starom rodnom kraju potraže utočište i nadu neku sigurnost u teškim ratnim danima. Prestali su radovi na Unskoj pruzi. Ljudi su odlazili na njive nečujno, ponešto radili i istjerivali stoku na pašu, a sve to pod morom isčekivanja.

Ne sjećam se datuma, ali mislim da to bilo polovinom juna kada su kod nas stigle ustaše. Došle su od Zrmanje, pa ih nismo mogli vidjeti, ali priča se da ih je u Srbu rašireni rukodjekao nadlugar Nikolaj Mažuran. Mnogi ljudi su se već počeli sklanjati iz kuća plažeći se da ih ustaše ne iznenade.

Ustaša je bilo oko 20-30. Odmah po dolasku u Srb počeli su piti, bančiti i oduzimati od ljudi stvari koje bi im se dopale. U selu su poslali poruku da svi koji imaju oružje treba da ga polože, a ako to ne učine, prijetili su im strijeljanjem. Kada su prikupili podatke o ljudima, počela su i prva hapšenja. Oružje je rijetko tko vratio jer su komunisti i stariji i iskusniji ljudi u selu, kao Jandrija Vojvodić, govorili da oružje treba što bolje skriti i sklanjati se do daljnog u gajeve.” (str. 714-716)

Nastavljaju se
Priredio Ante BELJO

Četnici Draže Mihailovića u društvu Italijana pre polaska na pokolj u Prozoru, oktobra 1942. Sede s leva na desno: Dobroslav Jeđević, kapetan Salatić, italijanski komandant Mihailovićevih redara za Istočnu Bosnu i Hercegovinu i Petar Baćević

Il capo della M.D.U.C. con il suo stato maggiore e una folla di curiosi -

Jablanica ottobre

Na poleđini snimka levo, koji je nadjen kod jednog ubijenog italijanskog oficira, bio je ispisani gornji tekst koji u preodusu glasi: »Komandant dobrovolske antikomunističke milicije sa svojim štabom i grupom radoznačaca — Jablanica oktobra 42.«

SJEĆANJE NA ŽRTVE MEĐURATNOG I POSLIJERATNOG NASILJA

Teharje - istina izlazi na svjetlo dana

U Teharju kod Celja, gdje je 1945. djelovalo ratni logor, kamo je poslijeratna vlast smjestila domobrane i civile te ih pobila, u nedjelju 5. listopada bila je upriličena svečanost i Sveta misa u sjećanje na žrtve međuratnog i poslijeratnog nasilja. Svetu misu je služio celjski biskup Anton Stres. U pozdravnom govoru je napomenuo da posljednja otkrija poslijeratnih grobišta dokazuju da istina doslovno „dolazi na svjetlo dana“. Huda Jama, gdje su ove godine pronašli posmrtnre ostatke logoraša s Teharja, dirljuna je gotovo cijelu slovensku javnost. Po njegovim riječima u propovijedi se baš na ovim mjestima „bije rat za slobodu, da ju razotkrijemo, ispričamo i prihvativimo. Ništa ne će pomoći, ako se jedni zaklinju, da se povijest ne može mijenjati, to je ona povijest, koju su pisali pobjednici. Ovakva zaklinjanja su uzaludna. Istina nije moja i ne tvaja, ne naša i ne vaša; istina je sama svoja, drukčije uopće nije istina. Ništa je neće zaustaviti, nitko ne može naredivati, kakva mora biti. Istina je nenasilna, a baš zbog toga se ne može zaustaviti na svom pobedonosnom putu. Istina ljudi ne prisiljava na drukčije priznavanje kao sa snagom same istine, koja blagokonaklo i istovremeno jako prodire u duše. Desetke godina istina o svemu što se događalo bila je ovdje, gušena, preščuvana i proganjena, a svejedno je na kraju došla do riječi. Tako će biti i u „budućnosti“. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata Nijemci su u Teharju izgradili ratni logor, gdje su zatvarali zatvorenike, koji su sudjelovali kod obrane Celja. Poslije rata logor je bio kratko vrijeme zapušten. Ponovno je počeo djelovati krajem svibnja 1945. Tamo je komunistička vlast počela dovoditi domobrane i civile, koji su se sklonili u savezničke logore u austrijskom Koruškoj. Krajem svibnja 1945. dopremili su u Teharje Rušnikov bataljun a u prvim danima lipnja još 3000 domobrana i civila. Poslijeratna vlast je tako u roku jednog do dva mjeseca poslije završetka rata pobila bez sudjena oko 5.000 ljudi.

Na mjestu zločina danas je podignut spomenik i spomen-park Teharje. Spomen-park je središnji državni park Republike Slovenije posvećen preščućenim žrtvama poslijeratnih ubojstava. Građevina je bila posvećena u listopadu 2004. Tamo će po nedavno usvojenom zakonu biti podignute zajednička kosturnica za sve žrtve ubijene poslije rata.

Polona JURINIĆ

PRILOZI DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE 27. SRPNJA 1941. (7)

Otrički sporazum - planirana talijansko-srpska granica

O Otričkom sporazumu u knjizi „Kotar Donji Lapac u NOR-u“ pisali su Đoko Jovanić i Milan Šijan

“Na slobodnoj teritoriji poslije ustanka”

Milan Šijan piše: „Već drugog dana ustanka Gojko Polovina, sekretar sreskog komiteta Gračac, postaje glavna ličnost ustanka. Po povratku sa Srbskog klanca, 28. jula, dolazi u Srb, a potom prelazi na sektor prema Donjem Lapcu. Poslije oslobođenja Lapca, formiran je Štab gerilskih odreda za Lapac i okolini, čiji komandant postaje Gojko Polovina. Pored Štaba gerilskih odreda u Srbu na čelu s Đokom Jovanićem, formira se, znači, i štab u Donjem Lapcu. Nešto kasnije Štab gerilskih odreda u Lapcu prerasta u Štab svih ustaničkih snaga za Liku, dok je Štab gerilskih odreda za Srb i okolinu rasformiran.

Ustanici s južnog sektora i dalje su se nalazili na Srbskom klancu. Čekali su na tim položajima iako nije bilo izgleda da će ponovo doći do borbe i intervencije. Slobodna teritorija koju smo imali graničila se na toj strani s talijanskim okupacionom zonom. Ustanak koji je do tada voden protiv ustaša, kao da nije mnogo uz nemiravao Talijane. Oni su od početka ustanka špekulirali i taktizirali u cilju raspisiravanja bratobuilačke borbe između Srbija i Hrvata. Oni su iz taktičkih razloga davali povoljne izjave o ustanku protiv ustaša, činili čak i sitnije usluge stanovnicima, a sve u cilju kako bi se prikazali prijateljima i zaštitnicima srpskog naroda.“ (str. 199.)

„U nastojanju da se prikažu prijateljima srpskog naroda, talijanski okupator je imao podršku jednog dijela Srbia iz ustaničkih redova, koji su se okupljali oko bivšeg poslanika Steve Radenovića, trgovca Jove Keče, bogatog seljaka Pajice Omčikusa i bilježnika Milana Torbice. Ovi reakcionari i kolaboracionisti govorili su narodu kako je talijanski okupator prijatelj srpskog naroda i da je samo on sposoban da spasi srpski narod od ustaškog pokolja jer se šaka ustanika ne može suprotstaviti tako velikoj sili. Kako ih ne bi izazvali i naveli na odmazdu da popale naša sela, prema Talijanima se moramo lijepe i učito odnositi - isticali su oni.

Putem propagande i svog štaba, kojeg su formirali u Srbu (monarhisti - nap. A.B.), oni su nastojali da ostvare što veći uticaj među ustanicima, da ih suprostave onima koji zagovaraju borbu protiv Talijana i da preuzmu komandu među ustanicima.“ (str. 200.)

Otrički sporazum - velikosrpski i fašističkotalijanski genocid nad Hrvatima

Poslije talijansko-četničkog sastanka u Benkovcu 23. srpnja 1941. god. uslijedila je srpska pobuna 27. srpnja 1941. god., a poslije pobune uslijedilo je još jedan sastanak kolovoza četničke pobune i predstavnika talijanskih fašističkih

okupacionih vlasti u Otriču 11. kolovoza 1941. u kojima su sudjelovali predstavnici obiju velikosrpskih frakcija - one monarhističke i one komunističke. Ova druga koju je zastupao Đoko Jovanić, Dušan Mileusnić i Boško Rašeta bila je kasnije osuđena od Centralnog odbora za nacionalno oslobođenje svih naroda Jugoslavije. (A.B.)

Evo što je o tom sastanku kasnije napisao sudionik Đoko Jovanić:

„Rukovodioči ustanka nisu mogli ostati po strani i prepustiti drugim da, u ime naroda i ustanka, vode razgovore s Talijanima. Drugovi iz Štaba u Drvaru su već vodili takve razgovore s osnovnim ciljem da se Talijani odvrate od slobodne teritorije i da se slobodna teritorija sačuva, uz to željelo se čuti talijanske zahtjeve, a prvenstveno dobiti u vremenu kako bi se mogli pripremiti za borbu protiv Talijana.

Na prijedlog Polovine određena je delegacija Štabova gerilskih odreda za Lapac i Srb u sastavu: Đoko Jovanić, Dušan Mileusnić i Boško Rašeta, koja će voditi razgovore s Talijanima u duhu dogovorenog stava. Polovina je objasnio uključivanje Rašete u delegaciju: ‘To je poštén čovjek koji se ne bavi politikom, nacionalistički orijentisan, pa neće vršiti nikakve smetnje razgovorima.’ Upadu naoružane grupe u Štab gerilskih odreda za Srb i okolinu nije se pridavao veći značaj pa nisu preduzete nikakve mjere.

Poslije podne istoga dana delegacija se prebačila kamionom (talijanskim nap. A.B.) za Srb. Tamo je našla 50-60 okupljenih, mahom nenaoružanih, ljudi iz raznih sela srpske općine, među njima su bili Stevo Radenović, Pajica Omčikus, Miloš Torbica i drugi, ali i neki istaknuti ustanici poznati iz priprema ustanka. Masa je tražila da se obrazuje delegacija za razgovor s Talijanima, koji su trebali da se održe 11. augusta na Otriču. Od mase su u delegaciju izabrani Stevo Radenović, Boško Rašeta, Đoko Jovanić, Dušan Mileusnić i Miloš Torbica.“ (str. 129 - 130)

„Ujutro, 11. augusta 1941. godine, Đoko Jovanić je telefonom razgovarao s Gojkom Polovinom, obavijestio ga o toku sinočnjeg razgovora i o dolasku u toku noći 10/11. augusta kurira iz Štaba gerilskih odreda iz Drvara, koji sugerira da se ne ide na razgovore s Talijanima. Ipak odlučeno je da se ide na razgovore, a u duhu ranije dogovorenog stava.

Jedanaestog augusta u Otriču pred kafanom Ninčine sakupilo se stotinjak ljudi, mahom iz gračačkog kotara, ali ih je bilo i iz Dalmacije (jedan od njih je bio i Simo Dubajić zloglasni partizanski ubojica s Kočevskog Roga iz svibnja 1945. nap. A.B.), Bosne i lapačkog kotara. Dovezli su se terenskim kolima dva niža talijanska oficira, predstavili se kao predstavnici talijanske komande, koji imaju zadatak da čuju odgovore na četiri pitanja, koje će prenijeti svojoj komandi. Pošto su postavili ta pitanja,

talijanski oficiri su napustili salu. Prevodio je Veljko Budimir koji je došao s talijanskim oficirima.“ (str. 130.)

Trinaestog augusta Jovanić je pozvan u Drvar, gdje je najprije Ljubi Babiću, komandantu Štaba za Bosansko Graho-vo i okolinu, a zatim Marku Oreškoviću, objasnio razloge za odlazak na Ot-

protiv talijanskog okupatora, iako tom momentu nismo bili dovoljno organizirani i sposobljeni da tu borbu počemo. To više što je uslijed neprijateljske propagande u redovima ustanika i naroda, postao jak otpor svakom pokušaju napada na Talijane.“ (str. 202.)

„Dok smo vodili borbe s neprijateljskim

U VIESNIKU HRVATSKE JEDINSTVENE NACIONALNE OSLOBODILAČKE FRONTE broj 9., na str. 6., o Otričkom sporazumu piše:

Partizanski su odredi oslobođali selo za selom nanoseći neprijatelju teške udarce. U takvoj situaciji talijanski okupatori počeli su hvatati pozicije među srpskim izdajicama. Našli su se tu odmah stari neprijatelji naroda, ministri, poslanici na svim protučarodnim listama, bivši oficiri i podoficiri, koji su bili spremni da se za Judine srebrnjake prodaju okupatoru. Ti bijedni izdajnici na čelu sa Nikom Novakovićem (Longom/bivšim ministrom „narodnim“ Stojadinovićevim/poslanikom Stevom Radjenovićem, majorom Rašetom i komp. započeli su svoju sramotnu rabotu. Oni se lažno predstavile kao predstavnici Srbija i u ime nekog samozvanog „Srpskog nacionalnog odbora za Liku i zapadnu Bosnu“ povedeš pregovore sa Talijanima. Došlo je do sastanka sa Talijanima vlastima na Otriču početkom augusta o.g. Tom su prilikom ta gospoda dala Talijanima izjavu kako se Srbij bore tobože samo protiv ustaškog terora, da bi spasili glave, a da žele autonomiju Srbija „pod zaštitom kraljevine Italije“. Oni su se ujedno obvezali, da će u takvom slučaju vjerno služiti talijanskim okupatorima i boriti se s njima protiv komunista i svih onih koji bi pokušali otresti okupatora. Taj je dokument/zapisnik sastavljen tom prilikom/po-sluzio Talijanima kao jedan od argumenata za „potrebu dalje okupacije naše domovine“ uz prugu do Ogulina/interes „mir“. Ova se banda izdajnika uspjela ugrijezditi u Srbiju i nekim mjestima lapačkog kotara i u Kninu. Zahvaljujući njihovoj sramotnoj ulozi borba je nakon proširenje talijanske okupacije znatno oslabila u tim krajevima (...)

rić. Babić nije imao nikakvih primjedbi. Orešković je osudio razgovor kao popuštanje pristišku fašizma i nagovijestio da će posljediće za sve aktere razgovora biti vrlo teške. Sutradan Otrički razgovori su osuđeni i svojedobno kolebanje ustaničkih redova pred talijanskim okupatorom, a i zbog potrebe da se zauzme čvrst i nepokolebljiv stav prema okupatoru kao glavnom neprijatelju. trebalo je da prode nekoliko mjeseci ispunjenih intenzivnim političkim radom, manjim i većim borbama protiv talijanskog okupatora i na koncu trebalo je osjetiti njegove represalije u kojima je pokazao svoje pravo lice, pa da narod shvati mogućnost i opravdanost borbe protiv talijanskog okupatora. Tada su i četnički elementi otkrili svoje izdajničko lice i osuđeni od naroda kao saradnici okupatora i neprijatelji naroda.“ (str. 131)

O Otričkom sporazumu pisao je i Milan Šijan: „Pregovori su održani u Otriču 11. augusta 1941. godine. Na pregovorima je zaključen sporazum između ustanika i talijanskog okupatora. Ovim sporazumom bile su djelomično, i donekle formalno, ispunjene želje pristalica saradnje s okupatorom. Ali bez obzira na to, oni su i dalje radili na tome da Talijani okupiraju slobodnu teritoriju, a to bi u potpunosti ispunilo njihove želje i obezbijedilo im mir. Za one koji su Talijane smatrali glavnim krićcem za sve što se dogodilo poslije kapitulacije stare Jugoslavije, sam sporazum nije predstavljao nikakvu vrijednost ni obavezu... nastojali smo da se naša borba koju smo počeli proširiti i na talijanskog okupatora. Svjesni toga cilja, mi smo i dalje agitovali i govorili o potrebi borbe

snagama na sektoru Lapac i Nebljusi, talijanski okupatori posmatrali su borbu s Kuka, kada smo uspjeli protjerati neprijatelja u pravcu Bihaća i oslobođili Lapac, Talijani su se spustili s Kuka i okupirali ga. Prije toga talijanski okupatori su okupirali i Srb. Tako je borba ustanika s ustašama bila završena. Ustanici su i dalje zadržali položaje prema Bihaću kao obezbjedenje prema ustašama.

Tek sada pred nas se ozbiljno postavilo pitanje borbe protiv Talijana. Ta borba još nije počela iako smo od početka bili za to da se borba proširi i na njih. Politička situacija za to još uvijek nije bila povoljna.

Ljudi još nisu vjerovali da se može povesti uspješna borba protiv talijanskog okupatora i njegove oružane sile. Trebalo je sačekati da se narod bolje pripremi. Zbog toga naš partizanski odred 12. oktobra 1941. napušta Lapačku dolinu i odlazi za centralnu Liku.“ (205 i 206.)

(Nastavili su ubijanje i protjerivanje Hrvata iz Udbine, Pribuja, Korenice, Podlapače, okolice Gospića...)

Simo Dubajić, sudionik sastanka u Otriču, a kasnije Titov načelnik operativnog odjeljenja Osmog korpusa i komandant Gončeg motorizovanog odreda sredinom 1945. i organizator pokolja Hrvata na Kočevskom rogu 26. svibnja 1945. o tim dogadjima piše u svojoj knjizi „Život, greh i kajanje - od Kistanja do Kočevskog roga, Beograd, 2006., na str. 123- 126, ali zbog ograničenog novinskog prostora taj prilog čemo objaviti naknadno u brošuri, nap. A.B.)

Nastavlja se

Priredio Ante BELJO

PRILOZI DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE 27. SRPNJA 1941. (8)

Četničke kokarde i petokrake u izvješću OZNE

Izvješće OZNE za Liku od 9. siječnja 1945.

Veliči nesklad između poslijeratne partizanske literature, pogotovo one nastale poslije proglašenja 27. srpnja 1941. kao Dana ustanka u SR Hrvatskoj (proglašen 25. srpnja 1945.) o događajima u Lapcu i Srbu u vrijeme II. svjetskog rata i partizanskih dokumenta iz tog vremena najbolje govori o velikim protjecnostima.

Ovdje prenosim dio izvješća *Otsjeka zaštite naroda za Liku L*, broj 2. od 9.I.1945. pod nazivom *Četničko-vojno politička organizacija u Liki* koje oni šalju Odjeljenju zaštite naroda za Hrvatsku I. otsjeku. Izvješće sadrži 32 stranica, a u ovom tekstu donosimo samo izvratke koji su vezani uz D. Lapac i Srb.

"Maksimum svog razvoja doživili su četnici u prvim mjesecima 1943 godine. Kad su vojnički i politički najjači, a i njihov uticaj među masama najsnazniji, ovaj svoj uspjeh četnici su postigli zahvaljujući povoljnim okolnostima u kojima su se nalazili od 1941 godine do tada. Najvažnija činjenica koja je isla u prilog četničkog razvoja je svakako jake talijanske okupatorske trupe pod čijim se okriljem oni nalaze, pa im se nije uspjelo zadati niti jedan toliko jaki vojnički udarac koji bi ih iz temelja potresao, kao što je to bilo u proljeće 43." str. 1.

"Dolaskom Švaba u Lapački kotar, poslije u Gračački, a početkom 1944 godine i u Gacku Dolinu ostaci četničkih vojnih formacija koji su se u proljeće 1943 godine ispred udara naše vojske povukli u raznim pravcima van Like (Knin, Selce, Srpske Moravice) ponovno se vraćaju u Liku bilo kao cijeline bilo kao pojedinci, i sada pod okriljem Njemačkog okupatora četništvo se opet počinje organizirati i razvijati i četnički uticaj ponovno počinje jačati." str. 2.

"Četničke rukovodeće ličnosti tokom ove tri godine stekli su mnogo više sposobnosti i iskustva nego što su imali ranije, a mnogi od njih kao Eremic, pop Vuksan i njihove kumpanije bili su i dugi vremena u partizanima, te svojim prelazom u četnike ne samo da su pojačali četničku organizaciju svojim prisustvom u istoj i obogatili je sa znanjem koje su prenijeli iz partizana, nego su i samim tim činom podigli ugled četničke organizacije kod narodnih masa." str. 2. i 3.

"Ove trojke (četničke o.p. A.B.) najprije od Ortica, Zrmanje i Gračaca a poslije čak i iz Knina kroz šume krstare po čitavom oslobođenom teritoriju jugoistočne Like, a najviše se zadržavaju u Šrbskoj općini. U ovoj i Lapačkoj općini najaktivnija je ilegalna četnička djelatnost koja se u glavnom svodi na sabotažu N.O.P. Četnički elementi metaju mobilizaciju, vrlo vješto i lukavo šire četničku propagandu. Preko svojih agenata koje su proturili u N.O.P. Odbore, oni koče rad Narodnoj vlasti, izazivaju u njoj zbrku i dezorganizaciju s ciljem da izazovu neraspoloženje i mržnju narodnih masa prema Narodnoj vlasti. U vojski također stvaraju svoja uporišta, bilo preko četnički nastrojenih tipova koji se od ranije nalaze u partizanima i koji su već uspjeli da se podvuču našim rukovodiocima kao odani i da steknu povjerenje i putre

se za komandni kadar, a bilo opet preko novomobilisanih četnički nastrojenih elemenata, koji svaki odlazi u vojsku sa zadatkom da vješto širi četničku i ostalu neprijateljsku propagandu koja ruši moral kod boraca, da prikuplja oko sebe nezadovoljnike a naročito četnički orijentisane elemente i da u zgodnom momentu izvrši sa njima što masovnije deserterstvo. Upute za sav rad dobivaju tadači četnički organizatori iz četničkih garnizona od Steve Radenovića, a najglavniji i najaktivniji organizatori su Bilježnik Torbica iz Srb, Milan Torbica student iz Srb, Boro Šofer Jove Keče iz Srb. Ova trojica su otvoreni i streljani. Ostali tajni organizatori su Nikola Rašeta blagajnik iz Lapca, Sako Opačić seljak iz Opačić Doline, član M.N.O. Odbora; Jandrov Đukić seljak iz Oravca, član Mjesnog N.O. Odbora; Bibić Božo seljak iz Oravca, kandidat K.P. i predsjednik M.N.O. Odbora; Blanuža Laza iz Birovca Šuster, predsjednik M.N.O. Odbora; Bajić Stevo seljak iz Lapca; Repac Rade seljak iz Štrbca; Opačić Miljan seljak iz Mišljjanovca; Rade Zobenica/Klisci član K.P. sekretar bataljonskog Biroa iz VI Divizije; Plečaš Nikola iz Bruna operativni oficir Bataljona Ognjen Price, VI. Divizije; Kantar Milan bivši državni šumar, VI. Divizija; Bajić Stevo seljak iz Lapca, VI. Divizija; Bubalo Lazo, bivši jug. žandar iz Čičkih Štrbac, VI. Divizija; Opačić Ilija iz Lapca, Intendant bataljona Stojana Matića, VI. Divizija; Lukica Popović seljak iz Mutilića, komandir čete VI. Divizije; Pupovac Miloš, seljak iz Oravca, član K.P. poručnik na radio stanicu u VI. Diviziji. Navedeni organizatori koji su se nalazili u vojski deserterizali su dolaskom Njemačaca, a neki još i prije. Oni su uspjeli nagovoriti na deserterstvo još oko 100 boraca koji se danas nalaze u četnicima." str. 5. i 6.

Početkom zime 1943 god. četnici su već uspjeli, da formiraju u Lapcu (Dolina Opačić) svoj garnizon jačine do stotinu ljudi pod komandom Nikole Plečaša iz Bruna, a istovremeno i u Mazinu četnički odred jačine oko 80 ljudi pod komandom Gene Kovačevića. Kad su Njemi početkom zime 1943 god., odnosno 22. studenog 1943 god., tad su napustili Mazinj i četnici iz Mazinje sele zajedno sa Švabom prema Srbu, a neki odlaze za Gračac i Lapac. Također okupacijom Srbu odlaze tamo i Srbski četnici koji su do tada bili u lapačkom garnizonu, i osnivaju u Srbu četnički garnizon koji je docnije prerastao u III četničku brigadu. Komandant četnika u Srbu je Pero Rajak iz Srb, u Lapac dolazi iz Dalmačije za komandanta Braco Čorak iz Udbine. U toku 1944 god. rad četnika usmjeren je u glavnom na mobilizaciju, te u tom pravcu poduzimaju sve mјere...

Iz dana u dan četnici brojčano sve su jači. Na okupiranom teritoriju oni mobilisu sve što je sposobno za oružje odnosno, što može nositi pušku, a također preko napred ponutnih svojih veza u našoj vojski, uspjevaju povuci u četnike oko 100 partizana. Preko ostataka četničke organizacije iz 1941. god. u Udbinskom kotaru, a koje

Braco Čorak ponovno oživljava i organizuje u selu Visuću, prodire četnička organizacija i na oslobođeni teritorij i četnici uspijevaju iz selu Visuća oko 30 ljudi povući u Lapac u četnike. Koncem 1944 god. broj četnika u Lapačkom kotoru užidže se do 700 ljudi, od čega polovica odпадa na četnike ostalih krajeva, najviše Bosanaca, koji su oslobođenjem svojih pokrajina pobegli ispred naše vojske i našli ovdje kod Njemača utočište. Najača svoja politička uporišta stvorili su četnici u selu Opačić Dolini i Birovači, općina Lapac, a u srpskoj općini u selima: Gornji Srb, Suvaja i Lički Štrbci.

Vojnički četnici Lapački su formirani u

čete. Komandir I. čete je Miloš Pupovac iz Orovca. Komandir II. čete je Bajić Stevo iz Lapca. II. bataljon IV. brigade nalazi se u Dolini Opačić, broji oko 150 četnika. Komandant bataljona je Milan Opačić iz Mišljenovca. Bataljon ima dvije čete, komandir I. čete je Popović Dušan iz Nebljusa, a komandir II. čete je Opačić Ilija iz Birovače. Što se tiče nacionalnih povjerenika, kod Lapačkih četnika oni nisu formalni postojali svi do nekoliko dana pred odlazak četnika sa Đurićem prema Sušaku (prosinac 1944. o.p. A.B.)... Lapački četnici primaju hranu i municiju od Njemačaca, i nisu kompetentni da isto samostalno naprave izvan garnizona u kom se nalaze bez odobreњa Njemačke komande.

Ostale četničke organizacije su: Kolo Srpskih Sestara, Tajna četnička policija (špiljunaža), i četnički Narodni odbori. Četnički Narodni odbori nisu formirani po svim selima, ali Kotarski i općinski za općinu Lapac je uspostavljen još tokom jeseni 1944. god. Ova četnička vlast se ni malo ne razlikuje od stare jugoslavenske upravne vlasti, pa i službeni su im nazivi sresko načelstvo Lapac i općinska uprava Lapac. Preko ovih ustanova četnici ne samo da nastoje politički djelovati među narodom, nego vrše pritisak na mobilizaciju, sredju odnose Njemača prema narodu i ujedno se pripremaju za preuzimanje vlasti u budućoj po planu četničkoj Jugoslaviji.

Sresko načelstvo u Lapcu:

Načelnik je Braco Čorak iz Udbine.

Zamjenik načelnika Milan Kantar iz Dobrosela.

Ostalo osoblje nije uspostavljeno.

Općinska uprava u Lapcu:

Načelnik općine je Sako Opačić iz Doline Opačić.

Zamjenik načelnika je Opačić Jovo star 45 god. iz Opačić Doline

Općinski blagajnik je Nikola Rašeta iz Lapca.

Općinski vijećnici su: Bajić Stevo iz Lapca i Đukić Jandrov iz Orovca. str. 24

Poslije povlačenja četnika popa Đurića i ostalih prema Sloveniji (prosinac 1944.) i Italiji (veljača 1945.) većinu ovih imena naćemo ponovno u partizanskim jedinicama u tzv. završnim operacijama Jugoslavenske armije u prvoj polovici 1945. i kao spровodnike i likvidatore razoružane i izručene hrvatske vojske i civilnog pučanstva (krizišni putovi) poslije Bleiburga (14. svibnja 1945.). Ista prezimena i slična imena srećemo ponovno u formacijama tzv. Republike srpske krajine od 1990-95. samo iz jedne druge generacije.

U tim međusrpskim previranjima i sukobima Hrvati su nalaze jedino na listama njihovih žrtava. Samo pobuna iz 1941. i sve ono što se događalo vezano uz taj prostor i sudionike sukoba na njemu imalo je isključivo velikosrpsko-četnički karakter bez obzira na monarhistički ili komunistički obilježje. (nap. A.B.)

Priredio Ante BELJO

Izdavač Završetak u sljedećem broju

PRILOZI DEMISTIFIKACIJI ČETNIČKE POBUNE 27. SRPNJA 1941. (9)

Ako se nekada u komunističkoj Jugoslaviji moglo manipulirati u političke svrhe raznim dogadajima i datumima ili brojem žrtava rata danas je i sam takav pokušaj nedopustiv, a oni koji žele preko tekovina tzv. antifašističke borbe u NOB-u danas u Hrvatskoj rehabilitirati četništvo, po uzoru na ono što je napravljeno u Srbiji i tzv. republici srpskoj, možemo im poručiti da to proći ne će

Toliko o razvikanom partizanskom ustanku od 27. srpnja 1941. u Hrvatskoj i

BiH. Partizani su u tim krajevinama imali nešto reći tek polovicom 1942. Glavne borbe u II. svjetskom ratu na području jugoistočne Europe vodene su na području NDH. Na tom području su se na najokrutniji način sukobljavali nositelji ideologija zla 20. stoljeća - fašizma, nacizma i komunizma, surovi borbi za Jugoslaviju - onu kraljevsku ili onu staljinističku - borbā za manje ili više samostalnu Hrvatsku pod okriljem jednog ili drugog ili trećeg zla - borbe za saveznike u ratu koji su često bili najokrutniji i najnemilosrdniji neprijatelji. Borba za prelazak uz zapadne saveznike koji su zagovarali Jugoslaviju, ali nisu bili za komunističku državu. Nikakva samostalna Hrvatska im nije bila po volji, ili uz Staljina i SSSR koji nisu isključivo niti mogućnost samostalne Hrvatske iako su njihovi ideološki saveznici (Tito) bili isključivo za komunističku Jugoslaviju. Sva ova zla s najgorim mogućim kombinacijama iz povijesti ratova su se prelamlala preko leda Hrvata i drugih stanovnika tadašnje NDH. Svaka regija u toj državi kao i na području Istre i južne Hrvatske koja su bila anektirana imala su svoje posebne uvjetje koji su ponekad bili do te mjeru suprotstavljeni da su saveznici iz jednih predjela bili najžešći neprijatelji u drugim. Komunisti su na svaki način poslijepusnjaju u Španjolskom ratu željeli stvoriti komunističku Jugoslaviju po uzoru na Staljinov SSSR - istim metodama - tako da su krajem rata zapovjednici svih četiri Titovih armija bili "Španci" cijja osnovna zadaca je bila do kraja uništiti klasnog i narodnog neprijatelja. (I. Peko Dapčević, II. Koča Popović, III. Kosta Nad i IV. Petar Drapšin). Kao posljedica tih krvavih sučeljavanja, "do istraže naše ili vaše", kako je pisao zagrebački "Srbobran" iz 1906., nizala su se bezbrojna zla već u samom početku od onih iz travnja 1941., preko Boričevca, Udbine, Zrina, Španovice, Drvara, Grahova, Pribuja i bezbroj drugih mjeseta pa nastavile preko Jelenovca, Bleiburga, križnih putova i bezbrojnih masovnih grobnica. U Drugom svjetskom ratu i neposredno nakon rata Hrvati i Katolička crkva u Lici teško su stradali kao i područja susjedne Dalmacije i jugozapadne Bosne gdje su Hrvati gotovo u potpunosti uništeni. Na tim tzv. oslobođenim područjima broj Hrvata iz popisa od 1931. i onoga od 1948. smanjen je za 70,58%, a Srbi za 7,3%. Tako su Udbinski dekanat (područje današnjih općina Gračac, Donji Lapac i

dio Korenice) 1939. činile župe Rudopolje, Udbina, Bunić, Boričevac, Palanka i Podlapac, koje su imale svaku preko tisuću vjernika zatim Udbina 1575, Boričevac 1905, Gračac 1108 i dr. Ukupno je u njima živjelo 16.000 katolika. Do 1942. dekanat su moralni napustiti svi svećenici, a potpuno su uništene župe: Boričevac, Bunić, Udbina, Palanka, Rudopolje i Gračac (Hrvati potjerani, a crkve srušene).

Gospički dekanat obuhvaćao je župe: Gospic, Baške Oštarije, Bilaj, Bršlje, Bužim, Lički Novi, Lički Osik, Ribnik, Smiljan, Široka Kula i Trnovac. Srušene su crkve u Oštarijama, Bršljanima i Bilaju, a u Širokoj Kuli katolička i pravoslavna crkva su srušene 1948., a od materijala je izgrađen zadržunski dom. Spaljeno je šest župnih stanova i ubijeni tri svećenika.

Peruški dekanat sastojao se od župa: Donje Pazariste, Aleksinica, Donji Kosinj, Kaludrovac, Perušić i Klanac. Crkva u Kaludrovcu je spaljena, a u Gornjem Kosinju je ubijen svećenik.

Otočki dekanat činile su župe: Otočac, Prozor, Ramljane, Sinac, Švica, Brlog, Čanak, Kompolje, Kuterevo, Ličko Lešće i Krasno. Spaljena je jedna crkva i dva župna stana, a tri svećenika ubijena. Crkve i župni stanovi spaljeni su i u Brinju, Jezeranima i Križpolju, a u Stajnici je uništen župni stan. Na području današnje općine Korenica, koje je dijelom pripadalo rakovičkom dekanatu, srušene su dvije crkve, a na njihovim mjestima su izgradene šumarije. U Vagancu (crkva je minirana 1945.), dok je crkva u Prijedoru uništila vrijeme. Spaljena su i tri župna stana tako da je župa Korenica potpuno nestala. Drugi svjetski rat počeo je i većinu pravoslavnih crkava, koje su porušili uglavnom Srbi komunisti. U vrijeme Drugog svjetskog rata i jugoslavensko-komunističkog razdoblja u Lici su potpuno nestali Hrvati u općini Donji Lapac te općini Gračac (osim bivše općine Lovinac). Udbina koja je u prošlosti bila središte katoličkih biskupa i jedno od žarišta hrvatske kulture ostala je bez Hrvata. U srpskoj agresiji od 1991. do 1995. proces istrijeljivanja Hrvata je nastavljen. I na kraju kome podici spomenike? Jedino ljudskoj patnji i bezbrojnim nemoćnim i nevinim žrtvama koje su ni krive ni dužne podnijeli najveći teret i najstrašnije posljedice najkrvavijeg stoljeća u povijesti čovječanstva - dva desetog. Jedino tim žrtvama trebamo dizati spomenike i nastojati ispraviti nepravde koje su im nanesene. U isto vrijeme treba učiniti sve da potpuna povijesna istina dođe na vijelo imajući uvijek u vidu kronologiju zbijanja i uspostavljeni red uzroka i posljedica s njihovim tragičnim rezultatima sa svrhom da nam se prošlost ne bi vratila u najgorim mogućem obliku. To se obično dogodi ako nam povijest, iz bilog razloga, nije učiteljica, ili ako nam drugi priječe da ju spoznamo, ili

zbog našeg nemara, lijenosu ili komocije. Za hrvatsku historiografiju ostalo je mnogo toga bez odgovora, a potrebno je odgovoriti zbog dozostojanstva žrtve i respektu prema žrtvi. Crno-bijela tehnika koja je u posljednjih 70 godina bila jedina u optjecaju i koja je mnogima odgovarala, a koju bi mnogi željeli i dalje zadržati u optjecaju - prečesto zbog zadraživanja svojih povlaštenih društvenih i političkih pozicija zadražavajući monopol na istinu, u današnjem vremenu civilizacijskog i informatičkog razvoja je neodrživa. I žrtve su konačno dobile mogućnost da kažu svoje i da sudjeluju u kreiranju istine. Njihova najveća istina je njihov proživljeni život a nju su dužni zapisati za povijest, a ne odnijeti sa sobom na drugi svijet, zbog onih s kojima su živjeli, i koji ih su živote netko nasilno ugasio, zbog budućih naraštaja da im se isto zađe ne goditi.

Amnestije četnika i hrvatske smrti

Kao što je već navedeno u prethodnim nastavcima do međučetničkih sukoba - onih između monarhista i komunista dolazi krajem 1941. i početkom 1942., ali izmijene i zamjene kokardi i petokraka na istim uniformama su se dogadale više puta tijekom II. svjetskog rata pa sve do dana današnjega bez većih posljedica za njihove nositelje osim za one s vrh piramide koju su u pojedinim kritnim situacijama bila sklonjena ili žrtvovana. Hrvati su u svim promjenama bili konstantno prinoseni kao žrtveni janjičari na "oltar Jugoslavije". Sponzorstvo Velike Britanije i sila Antante iz I. svjetskog rata, koje su stvorile Jugoslaviju,

bilo je ključno u svim ratnim zbivanjima na ovom području.

Najprije su bezuvjetno pomagali jugoslavensku izbjegličku vladu i Dražina četnike do lipnja 1943., od tada do polovice prosinca 1943. podjednako Tita i Dražu, a od tada do konca rata isključivo Tita i partizane, ali uvek uz uvjet davanja amnestije za četnike i njihovo uključivanje u partizanske redove. Posebno je taj uvjet postajao sastavnim dijelom u svim pregovorima s Titom poslije sastanka Tito-Churchill u Napulju 12. kolovoza 1944. i prilikom formiranja prve jugoslavenske vlade Tito-Subašić u Beogradu 7. ožujka 1945., u vrijeme početka tzv. završnih operacija Jugoslavenske armije. To je nastavljeno i u mnogim poslijeratnim amnestijama pod koje jedino nije potpadao Draža Mihailović i malo broj njegovih najbližih suradnika (vidjeti: Fitzroy Maclean, *Rat na Balkanu*, Zagreb, 1964., i Jozo Tomasevich, *Četnici u II. svjetskom ratu*, Zagreb, 1979.).

Upućujemo na ove bitne rezolucije i deklaracije:

1. *Rezolucija Europskog parlamenta od 2. travnja 2009.*
2. *Deklaracija Hrvatskog Sabora br. 1786 od 30. lipnja 2006.*
3. *Rezolucija vijeća evrope o osudi komunističkih zločina od 25. siječnja 2006.*
4. *Opća deklaracija UN-a o ljudskim pravima br. 217/III od 10. prosinca 1948.*

Završetak
 Priredio Ante BELJO

Rehabilitacija četništva i u samostalnoj Hrvatskoj

Na ovogodišnjoj (2009.) proslavi "dana ustanka" u Srbu 27. srpnja, iako je u današnjoj Hrvatskoj za "Dan antifašističke borbe" proglašen 22. lipnja 1941., bili su nazočni predsjednik hrvatske Vlade Slobodan Uzelac, Milorad Pupovac, potpredsjednik Samostalne demokratske srpske stranke i zastupnik u Hrvatskom saboru te Vesna Pusić, također zastupnica u Hrvatskom saboru. Potpredsjednik Slobodan Uzelac je tražio od hrvatske Vlade, da se odmah pokrene obnova "spomenika u Srbu" na što je Vlada Republike Hrvatske preko Ministarstva kulture iz državnih rezervi odobrila milijun i šesto tisuću kuna i raspisala natječaj za obnovu spomenika preko Hrvatskog restauratorskog zavoda. Radovi su uzurbani već u tijeku i trebaju biti završeni prije 27. srpnja 2010. Dok se u drugim tranzicijskim državama koje su bile žrtve europskih totalitarizama 20. stoljeća, fašizma, nacizma i komunizma spomenici sa javnih mjeseta prenose u zatvorene muzejske prostore kao podsjetnici na zla koja se budućim nastajanjima ne smiju ponoviti. Hrvatska koja je najteže stradala od svih tih navedenih za obnavljanja im spomenike - valjda kao demonstracija njihove moguće suradnje na štetu Hrvatske i hrvatskog naroda. Možda će ipak hrvatski porezni obveznici koji sve plačaju i žrtve četničkih i jugokomunističkih zločina imati pokoje pitanje za obnovitelje?!

Obnova spomenika u Srbu rehabilitira četništvo

zbog našeg nemara, lijenosu ili komocije. Za

hrvatsku historiografiju ostalo je mnogo toga

bez odgovora, a potrebno je odgovoriti zbog

dostojanstva žrtve i respektu prema žrtvi.

Crno-bijela tehnika koja je u posljednjih 70

godina bila jedina u optjecaju i koja je mnogima

odgovarala, a koju bi mnogi željeli i dalje

zadržati u optjecaju - prečesto zbog

zadraživanja svojih povlaštenih društvenih

i političkih pozicija zadražavajući monopol

na istinu, u današnjem vremenu civilizacijskog

i informatičkog razvoja je neodrživa.

I žrtve su konačno dobile mogućnost da kažu

svoje i da sudjeluju u kreiranju istine.

Njihova najveća istina je njihov proživljeni

život a nju su dužni zapisati za povijest, a ne

odnijeti sa sobom na drugi svijet, zbog onih

s kojima su živjeli, i koji ih su živote netko

nasilno ugasio, zbog budućih naraštaja da

im se isto zađe ne goditi.

E U

und

ihre Ahnen

im Spiegel

historischer Quellen

Zehnte Reihe
Band 9

Herausgeber
Dr. Louis Krompotic

Fürstin von Pless

Was ich lieber

verschwiegen hätte II

1932

HZ Verlag Hannover

2009.

www.hz-verlag.de

Zehnte Reihe

Band 9

Str. 243

ISBN 978-3-940899-46-0

Cijena: 450 kn / 60 EUR.

Narudžbe: